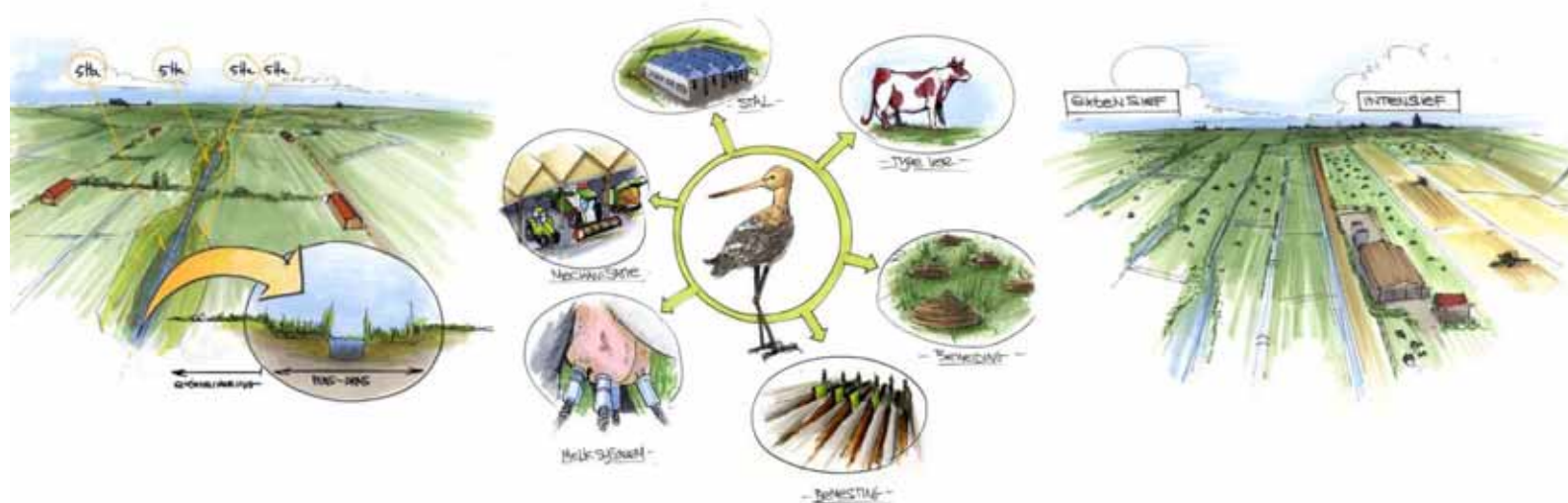

Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven: komen tot implementatie van innovatieve ideeën

Een projectrapportage en evaluatie

stelsysteem

innovatie

multifunctioneel

Colofon

Uitgever

Animal Sciences Group van Wageningen UR
Postbus 65, 8200 AB Lelystad
Telefoon 0320 - 238238
Fax 0320 - 238050
E-mail info.veehouderij.asg@wur.nl
Internet <http://www.asg.wur.nl>

Redactie

Communication Services

Copyright

© Animal Sciences Group, 2009
Overname van de inhoud is toegestaan,
mits met duidelijke bronvermelding.

Aansprakelijkheid

Animal Sciences Group aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten
van dit onderzoek of de toepassing van de
adviezen.

Losse nummers zijn te verkrijgen via de
website.

De certificering volgens ISO 9001 door DNV
onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op al onze
onderzoeksoopdrachten zijn de Algemene
Voorwaarden van de Animal Sciences Group
van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij
de Arrondissementsrechtbank Zwolle.

Abstract

Innovations for more effective management of meadow birds are evaluated by dairy farmers. These farmers mainly chose to implement the innovations wherein their own pastures or the pastures of a group of farmers will be used more extensive to provide the meadow birds more chances to breed, feed and grow.

Keywords

Process description, implementation, pilot projects, extensive, meadow birds, dairy farmers

Referaat

ISSN 1570 - 8616

Auteur(s)

M. Mul
F. Caron - Flinterman
M. Boekhoff

Titel

Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven; komen tot implementatie van innovatieve ideeën

Rapport 227

Samenvatting

Ideeën voor effectiever weidevogelbeheer zijn door veehouders beoordeeld. De veehouders kozen voornamelijk voor de daadwerkelijke implementatie van de ideeën gericht op extensivering van het gebruik van percelen op het eigen bedrijf of samen met percelen van andere veehouders waardoor de weidevogels meer ruimte krijgen om zich voort te planten, voeden en te groeien

Trefwoorden

Procesbeschrijving, uitvoeren, pilotprojecten, extensivering, weidevogels, veehouders

Rapport 227

Effectief weidevogelbeheer op moderne
melkveebedrijven; komen tot implementatie
van innovatieve ideeën

Effective management of meadow bird
populations on modern dairy farms:
implementation procedure of innovative ideas

M. Mul

F. Caron - Flinterman

M. Boekhoff

Mei 2009

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het Beleidsondersteunend onderzoek in het kader van LNV-programma BO-07-007 Systeeminnovatie Multifunctionele Bedrijfssystemen, projectnummer BO-07-007-001

Samenvatting

In Nederland gaat het op veel locaties slecht met de vogels van het boerenland. Een van de belangrijkste oorzaken is de toenemende modernisering en intensivering van de landbouw. Pogingen tot herstel van de weidevogelpopulatie door uitgesteld maaien en nestbescherming hebben tot dusver weinig bijgedragen aan het voorkomen van de achteruitgang van het aantal weidevogels. De vraag hangt nu levensgroot in de lucht of weidevogelbeheer op moderne landbouwbedrijven überhaupt nog perspectief heeft. In het verlengde hiervan is opnieuw aandacht gevraagd voor de zoektocht of en welke mogelijkheden er zijn om modernisering van bedrijven te combineren met betere bescherming van de vogelpopulaties. Dit rapport beschrijft een traject waarin gepoogd is om vanuit een aantal ideeën op papier te komen tot de uitwerking van uitvoerbare plannen voor individuele bedrijven of groepen bedrijven. Agrariërs, onderzoekers, ecologen en enkele vertegenwoordigers van de natuurbeschermingsorganisaties hadden in dit traject een rol.

Uitgangspunt voor de verkenning van de mogelijk uitvoerbare plannen vormde de notitie "Innoveren voor weidevogels" (Migchels et al.; 2007). Belangstellende veehouders kregen in een aantal regionale workshops de gelegenheid om kennis te maken met de ideeën uit deze notitie en ze te beoordelen op effectiviteit voor de vogels en voor de veehouder, wenselijkheid en haalbaarheid. Tevens werden de deelnemers uitgenodigd om in onderlinge discussie de ideeën verder uit te werken en/of nieuwe ideeën toe te voegen.

Een belangrijke ervaring uit dit proces is: de groep ondernemers die werkelijk grote stappen wil zetten is klein en versnipperd. Het gros van de deelnemers ziet de oplossing voor het weidevogelvraagstuk voornamelijk niet in de introductie van high tech in de bedrijfsvoering, maar zet in op extensivering van beheer via samenwerking. Het streven van de veehouders is doorgaans om oplossingen op gebiedsniveau en bedrijfsniveau te bereiken op een manier die extensivering voor agrariërs aantrekkelijk en haalbaar maakt in bepaalde gebieden, waarvan weidevogels kunnen profiteren. De dialoog tussen veehouders en onderzoekers bracht nieuwe ideeën naar voren, maar maakte ook duidelijk dat echte doorbraken voor weidevogels en ondernemers niet eenvoudig zijn te realiseren.

Groepen deelnemers uit Noord-Holland, Zuid-Holland, Friesland en Groningen gingen na de eerste verkenning aan de slag met plannen voor het eigen bedrijf of voor de lokale omgeving. Deze trajecten zijn individueel begeleid. Van een aantal plannen bleek dat zij op veel weerstand stuitten in de agrarische omgeving, waardoor de trajecten niet resulteerden in direct uitvoerbare projecten. Voor anderen bleek aan het eind van het project dat de omgevingsanalyse en het regioproces de komende tijd nog nadere aandacht zullen vragen voordat bedrijfsplannen gemaakt kunnen worden. Een enkele veehouder is in de loop van het proces gekomen tot een uitvoerbaar plan om het weidevogelbeheer op het bedrijf effectiever te maken. Voor de overige deelnemers is vooral gearticuleerd welke taakstelling er ligt voor de komende fase. De uitkomsten van alle trajecten zijn aan het eind beoordeeld op hun bijdrage aan het behoud van weidevogelpopulaties. Duidelijk is geworden, dat er de komende periode geen wonderen kunnen worden verwacht, maar dat voor de meeste regio's de oplossing zal liggen in betere randvoorwaarden voor extensivering van het grondgebruik in weidevogelrijke gebieden.

Summary

At many locations throughout the Netherlands meadow birds are in poor shape. One of the most important reasons for this is the increase in modernisation and intensification of agriculture. Attempts to repair the damage done to the bird population such as prolongation of the time to first mowing and use of nest protection have until now contributed little to halt the reduction in bird numbers. The question still remains unanswered whether or not management of bird populations on modern farming establishments will ever have an effect. Therefore, in relation to this, once again attention has been requested for a search into the possibilities for combining farm modernization and effective protection of bird populations. This report describes the course of action taken during the project to implement plans devised for individual or groups of farms. Agriculturalists, researchers, ecologists and several representatives of nature conservation organizations have participated in this course of action.

Starting point for the investigation of possible implementation plans was the nota “Innoveren voor weidevogels” (Innovating for meadow bird populations: Migchels et al; 2007). Interested livestock farmers were introduced to the ideas written in this nota at regional workshops during which they were asked to judge ideas on effectiveness for birds and farmers in terms of acceptability and capability. Participants were encouraged to discuss the implementation of the new ideas and to add ideas of their own.

An important observation during this process was the limited numbers of participants in often fragmented groups of enthusiastic contractors willing to work on this venture. The majority of the participants do not consider the introduction of technological innovation as having the answers to the problems with meadow bird populations but prefer to seek the solutions in closer cooperation and extensive agricultural practices. The participants often place their efforts into seeking solutions at regional or farm level while aiming to make extensive farming attractive and viable in certain regions while allowing meadow bird populations to flourish. The dialogue between livestock farmers and researchers has produced new ideas but at the same time emphasised the difficulties involved before real progress can be made for meadow birds and farmers.

Groups of participants from the provinces of North Holland, South Holland, Friesland and Groningen began with plans at farm and regional levels. These initiatives are being supported in a consultancy capacity. Several plans appeared initially to be met with a certain amount of resistance from the agricultural community which was counter productive for the project. However, it became apparent during the planning of other projects that both the regional analysis and regional process will require additional attention before on-farm planning is possible in the near future. During the project an individual cattle farmer was able to implement a plan for effective on-farm bird management. The remaining participants have been given their tasks for the next stages of the project. Finally, the results from all stages of the project were judged on their contribution towards the preservation of meadow bird populations. It has become obvious that no miracles are to be expected in the near future but that for most regions the solution is probably to be found in improvements to the conditions for extensive farming in regions with large meadow bird populations.

Inhoudsopgave

Samenvatting

Summary

1	Inleiding	1
2	Werkwijze.....	3
3	Fase 1: Aanloop	5
3.1	Gesprek met begeleidingscommissie	5
3.2	Aanstellen van ambassadeurs	5
3.3	Contact leggen met natuurverenigingen en LTO Noord	5
4	Fase 2: Identificatie van meest perspectiefvolle ideeën	6
5	Fase 3: Nadere uitwerking van meest perspectiefvolle ideeën	7
5.1	Vervolggesprekken naar aanleiding van interesse inventarisatie van de veehouders tijdens de workshop.	7
5.2	Vervolgworkshop rondom 'samen 20 ha extensief'	7
5.3	Uitwerking van het idee extensivering via intensivering.....	7
5.4	Beoordeling plannen op effectiviteit	8
5.5	Eindoordeel van de begeleidingscommissie	8
6	Resultaten	9
6.1	Resultaten fase 2: Identificatie van meest perspectiefvolle ideeën	9
6.1.1	Workshop met melkveehouders te Zegveld (23 juni 2008).....	9
6.1.2	Workshop met melkveehouders in Heerenveen (24 juni 2008)	12
6.2	Resultaten fase 3: Nadere uitwerking van meest perspectiefvolle ideeën.	15
6.2.1	Vervolggesprekken.....	15
6.2.2	Bijeenkomst 'samen 20 ha extensief'	16
6.2.3	Stand van zaken	16
6.3	Beoordeling plannen op effectiviteit	17
6.4	Eindoordeel van de begeleidingcommissie	19
7	Conclusie	20
8	Discussie	21
	Literatuurreferenties	26
	Bijlagen	27
	Bijlage1 Verslaglegging bijeenkomsten Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven in Zegveld en In Heerenveen.....	27
	Bijlage 2	34
	Bijlage 3	35
	Bijlage 4 Projectvoorstel "Netwerk weidevogelboerderijen"	36
	Bijlage 5 Projectvoorstel "Extensiveren via intensivering" te Gaastmeer	37
	Bijlage 6 Projectvoorstel "Extensiveren via intensivering" te Idzega	46
	Bijlage 7 Conceptprojectvoorstel "Selectief predatorbeheer"	52
	Bijlage 8 Projectvoorstel "Evaluatie ven beheersvergoedingen"	53

1 Inleiding

Voor u ligt de eindrapportage van het project “Effectief weidevogelbeheer op moderne veebedrijven”. Dit project is uitgevoerd in het kader van het actieprogramma “Een rijk weidevogellandschap” van het ministerie van LNV (2006). Dit actieprogramma heeft als doel de achteruitgang van het aantal weidevogels in 2010 tot stilstaan te brengen. Op veel locaties neemt de druk op broedgebieden toe door het oprukken van stedelijke bebouwing. Op andere locaties leidt snelle intensivering van het agrarisch grondgebruik tot verlies van broedhabitat en leefgebied van weidevogels. Veel van deze locaties lijken als leefgebied voor weidevogels definitief verloren. Het streven is daarom om tenminste in een aantal kerngebieden verdere achteruitgang te voorkomen en aan te sturen op een structurele verbetering van de situatie.

Om verdere achteruitgang van de weidevogelpopulaties tegen te gaan, stelt het actieprogramma een aantal concrete acties voor:

- afremmen van stedelijke ontwikkelingen in rijke weidevogelgebieden
- inzet van middelen voor weidevogelbeheer op voldoende oppervlakte weidevogelgebied en op de juiste plek
- kwaliteitsverbetering van weidevogelbeheer door boeren en terreinbeheerders
- meer verantwoordelijkheid in de streek leggen via gebiedsplannen
- bevorderen van economische duurzaamheid van landbouwbedrijven
- ontwikkelen van een renderend bedrijfstype waar weidevogelbeheer voorop staat
- vergroten maatschappelijk draagvlak.

Al eerder beschreven Melman et al. in het rapport “Evaluatie weidevogelbeleid” (2004) dat door gebiedsgerichte samenwerking tussen boeren en terreinbeheerders een meerwaarde kan ontstaan voor de weidevogels. De notitie “Innoveren voor weidevogels” van Gerard Migchels et al. (2007) beschrijft een twaalfstal technologische innovaties en (nieuwe) bedrijfsconcepten, waarvan wordt aangenomen dat zij in de praktijk kunnen bijdragen aan betere omstandigheden voor weidevogels op moderne grotere melkveebedrijven. Deze innovaties zijn grofweg te verdelen in vier typen:

1. Technologische hulpmiddelen die weidevogelbeheer vergemakkelijken:
 - ‘mobiel melken’, wat beweiding van verder gelegen percelen en dus mozaïekbeheer mogelijk maakt
 - het ‘dynamisch voeradvies’: een technologische innovatie die op basis van melkproductiemetingen advies kan geven over hoe natuurbeheergras optimaal is op te nemen in het rantsoen van koeien zonder dat dat ten koste gaat van de melkproductie of het saldo
 - de ‘ervaringsdatabank’ om leerervaringen rondom weidevogelbeheer uit te wisselen onder melkveehouders en vrijwilligers
 - verhogen ambitieniveau: met behulp van het programma ‘Beheer op maat’ van Alterra dat advies geeft over geschiktheid van percelen voor weidevogels inzetten op zoveel mogelijk nesten per ha
2. Nieuwe bedrijfssystemen/strategieën binnen het bedrijf:
 - ‘extensiveren via intensiveren’: het intensiveren van de landbouw op bepaalde percelen zodat andere percelen extensiever gebruikt kunnen worden en geschikter zijn voor weidevogels. Dit betreft een pakket aan beheersmaatregelen waaronder naast uitgestelde maaidata ook andere vormen van beweiden en bemesten.
 - de ‘weidevogelboerderij’: het inrichten van het eigen bedrijf als weidevogelboerderij; de weidevogel is het primaire product van het bedrijf; zijn belangen zijn richtinggevend voor het bedrijfsmanagement
3. Nieuwe vormen van samenwerking tussen bedrijven:
 - ‘samen 20 ha extensief’: vier bedrijven reserveren ieder 0,5 ha voor het inrichten van plasdras en 4,5 ha voor extensief gebruik, zodat totaal 20 ha weidevogelgrond ontstaat
 - weidevogelarrangementen: bedrijven werken nauw samen om bepaalde problemen op te lossen
 - ‘weidevogelmarke’: bedrijven gaan zo nauw samenwerken dat ze één bedrijf vormen dat zich specifiek richt op het realiseren van een zo hoog mogelijk ambitieniveau in nesten per 100 hectare

4. Voor wat hoort wat:

- 'weidevogels met de wind in de rug': de kosten voor weidevogelbeheer worden gecompenseerd door subsidies en inkomsten van windenergie
- 'weidevogels onder de pannen': de kosten voor weidevogelbeheer worden gecompenseerd door inkomsten van woningbouw
- 'bio-energieke weidevogels': de kosten voor weidevogelbeheer worden gecompenseerd door subsidies en inkomsten voor het opwekken van bio-energie

Door deze innovaties zouden melkveehouders meer mogelijkheden hebben om binnen hun eigen areaal of gezamenlijk met andere bedrijven, bepaalde gebieden te reserveren voor het weidevogelbeheer.

Doelstelling

Het doel van dit project was om uitgaand van beelden en ideeën uit de notitie "Innoveren voor weidevogels" (Migchels et al, 2007) te komen tot een proces dat leidt tot opstart van minimaal 2, maar bij voorkeur 4, pilotprojecten, waarin een of enkele van die ideeën in de praktijk uitgetest en geoptimaliseerd worden. Daarmee kan gericht gewerkt worden aan het actieve herstel van de weidevogelpopulaties op veehouderijbedrijven in Nederland.

Bij de start van het project werd verwacht dat de energie van de deelnemende veehouders zich vooral zouden richten op de innovaties 'Vier bedrijven zorgen voor 20 ha extensivering', 'Weidevogels met de wind in de rug', 'Extensiveren via intensiveren' en 'Mobiel melken'. Voor een nadere omschrijving van deze concepten verwijzen wij naar de brochure "Innoveren voor weidevogels".

Bij alle hierboven genoemde ideeën gaat het om abstracte concepten waarmee in de praktijk geen of weinig ervaring bestaat. Het is dan ook niet vanzelfsprekend dat deze ontwerpen haalbaar zijn. Dit houdt in dat de concepten die als uitgangspunt dienden voor deze studie in de loop van het traject konden veranderen bijvoorbeeld als andere vormen van beheer meer perspectief (b)leken te bieden. Dit project moet worden beschouwd als voorstudie voor een daadwerkelijke realisatie. De uitvoering van de te formuleren pilotprojecten viel buiten het kader van het project.

De soort waar in dit project met name op is gefocust, is de grutto (*Limosa limosa*). Deze keuze is gebaseerd op de veronderstelling dat een voor de grutto voordelig beheer ook voor andere weidevogels of boerenlandvogels betere omstandigheden biedt. Het gros van de broedende grutto's in Nederland is te vinden in de provincies Noord Holland, Zuid Holland, Utrecht, Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel. Daarom zijn alleen deze provincies in het project betrokken.

Het succes van dit project was vrijwel geheel afhankelijk van de medewerking van stakeholders, waaronder melkveehouders en alle andere mogelijk betrokkenen, waarmee het een kwetsbaar project was.

Projectteam

- Het projectteam bestond uit:
- Monique Mul (WUR-ASG; projectleider)
- Francisca Caron-Flinterman (WUR-ASG)
- Marike Boekhoff (WUR-ASG)

Daarnaast heeft als weidevogelexpert meegewerkt:

- Wolf Teunissen (Sovon)

Begeleidingscommissie

De begeleidingscommissie voor dit project bestond uit:

- Friso van de Zee (Directie Kennis, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit)
- Co van den Boogert (Wellant College); in de eindfase van het project is Co vervangen door Wietske van Dijk (CAH Dronten)
- Adriaan Guldemon (CLM)
- Mient Douma (veehouder)
- Warmelt Swart (Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit)

2 Werkwijze

Dit project richtte zich op het genereren van 4 pilotprojectvoorstellen in overleg met agrariërs en hun omgeving.

Het proces van dit project was voornamelijk gericht op het organiseren van het gesprek over de beelden (ideeën uit de notitie) tussen agrariërs en van daaruit toe te werken naar uitvoerbare plannen op bedrijfsniveau.

Het resultaat van dit project is een aantal van 6 projectplannen waarvan er 4 eventueel voor verdere ondersteuning in aanmerking zouden kunnen komen. Deze vier (nummers 3 t/m 6) zijn, op de laatste na, geformuleerd rondom de ideeën uit de brochure van Migchels et al.:

1. Samen 20 ha extensiveren door melkveehouders en natuurbeheerder op Wieringen (NH)
2. Samen 20 ha extensiveren door een melkveehouder met naastgelegen burens in Benschop (ZH)
3. Netwerk van weidevogelboerderijen door een melkveehouder van Terschelling
4. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Gaastmeer
5. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Idzega
6. Evaluatie van beheersvergoedingen voor de Agrarische natuurvereniging Ark en Eemland door de voorzitter van deze natuurvereniging.

Van de 5 betrokken melkveehouders en één voorzitter van de agrarische natuurvereniging hebben er drie veehouders de touwtjes al zodanig goed in handen dat ze hun eigen weg gaan, zonder steun van buitenaf (voorstel 1, 4 en 5). Slechts één melkveehouder heeft reeds aan het begin gevraagd om steun voor de uitvoering van een netwerkproject (voorstel 3). De voorzitter van de agrarische natuurvereniging heeft gevraagd om een financiële bijdrage voor een modelmatige evaluatie van de beheersvergoedingen (voorstel 6). De beoogde pilotprojecten niet zozeer bedoeld zijn om nieuwe ideeën in de praktijk uit te testen maar meer om ze te implementeren en te optimaliseren.

Het proces om te komen tot de pilotvoorstellen heeft niet alleen geleid tot de bovenstaande plannen, maar er zijn ook enkele ideeën naar voren gebracht die in een later stadium mogelijk nog tot projectplannen leiden. Dat zijn:

- De weidevogelacademie: een initiatief dat de uitwisseling van kennis over weidevogelbeheer faciliteert tussen veehouders onderling maar ook met ecologen om zo gezamenlijk te werken aan nog effectiever weidevogelbeheer. Op dit moment lijkt dit initiatief zich nog in het stadium van voornemen te bevinden.
- Bodemvruchtbaarheid, met name de vraag naar het effect van mestsoorten en het type bemesting op de weidevogel (overleving).
- Predatorbeheer, wat op dit moment nog een conceptvoorstel behelst.

Daarnaast zijn er tijdens dit project initiatieven ontstaan van een melkveehouder in Zuid Holland en van een melkveehouder in Friesland, die voort zijn gekomen uit de eerste workshops. Deze melkveehouders proberen zelf hun route te vinden binnen hun eigen Agrarische Natuurvereniging om het idee "Samen 20 ha extensiveren" voor elkaar te krijgen of om de effectiviteit van het idee "Samen 20 ha extensiveren", hetgeen hij nu al uitvoert, te verbeteren.

Het proces dat in dit project doorlopen is en het bovenstaande resultaat heeft opgeleverd, is als volgt:

- a. Een aanloopfase om te komen tot draagvlak voor het project en deelnemers. De aanloopfase omvatte een gesprek met de begeleidingscommissie, het aanstellen van ambassadeurs en het leggen van contacten met agrarische natuurverenigingen en LTO-Noord voor het verkrijgen van deelnemers aan het project.
- b. Workshops ter identificatie van 1) de meest perspectiefvolle ideeën uit de brochure "Innoveren voor weidevogels" en 2) veehouders die een idee uit de brochure tot uitvoer zouden willen brengen. Hierna zijn er telefonisch gesprekken gevoerd met de deelnemers die tijdens de workshops hebben aangegeven graag een idee verder uit te werken om te bepalen welk idee ze graag uit zouden willen voeren op hun bedrijf en welke hulp zij daarvoor nog nodig hebben.
- c. Nadere uitwerking van meest perspectiefvolle ideeën van de veehouders die een idee op hun bedrijf wilden uitwerken. Er werd een traject ingezet om samen met deze veehouders te komen tot een projectmatige aanpak van de uitwerking van het gewenste idee op hun bedrijf. Hiervoor zijn telefonische gesprekken gevoerd, is een workshop gehouden en zijn ondernemers vervolgens als groep of individueel begeleidt bij het verder uitwerken van hun

plannen/ideeën. De begeleiding van het proces in deze fase werd afgestemd op de situatie en verliep voor elk idee iets anders.

- d. Beoordeling van de plannen op effectiviteit. De plannen die zijn ingeleverd om in aanmerking te komen voor een gefinancierd vervolgtraject zijn beoordeeld door een ecooloog, gespecialiseerd op weidevogels van het SOVON, op effectiviteit voor de weidevogel.
- e. De begeleidingcommissie heeft aan het eind van het project aan de hand van criteria zoals uitvoering, geld, energie van de deelnemers, gebied en verwacht effect op weidevogelstand de meest perspectiefvolle en innovatieve ideeën geselecteerd voor vervolg.

De projectleiding werd in deze taak ondersteund door een procesbegeleider en meerdere inhoudelijke deskundigen. Van alle bijeenkomsten die georganiseerd werden, zijn verslagen gemaakt.

Deze zijn bijgevoegd in de bijlagen. In de hoofdstukken hierna is de werkwijze per fase uitgewerkt.

3 Fase 1: Aanloop

De aanloop van het project heeft plaatsgevonden in het voorjaar van 2008. Deze aanloop is nodig geweest om te komen tot draagvlak voor het project en deelnemers. De aanloopfase omvatte een gesprek met de begeleidingscommissie, het aanstellen van ambassadeurs en het leggen van contacten met agrarische natuurverenigingen en LTO-Noord voor het verkrijgen van deelnemers aan het project.

3.1 Gesprek met begeleidingscommissie

Het doel van het gesprek met de begeleidingscommissie was het verkrijgen van goedkeuring over projectaanpak en wijze van verwerven van deelnemers.

Tijdens een bijeenkomst in april 2008 met de begeleidingscommissie werd het projectplan aangescherpt en bediscussieerd. Tevens is de invloed van de begeleidingscommissie vastgesteld.

3.2 Aanstellen van ambassadeurs

Voor dit project zijn ambassadeurs aangesteld om voldoende draagvlak te creëren voor, en verankering van het project door het verbinden van voldoende mensen met energie aan het project. Er werden ambassadeurs gezocht onder bekende veehouders, natuurverenigingen en beleidsmakers. Dit werden:

- Teunis-Jacob Slob (Natuurlijk Platteland West, verbinding met agrarische natuurverenigingen)
- Durk Durksz (Nij Bosma Zathe, verbinding met melkveehouders)
- KlaasJan van Calker (CONO, verbinden van weidevogelbeheer aan melkleveranciers)

Deze ambassadeurs hebben een bijdrage geleverd aan de opzet van het project en hebben meegewerkt aan het benaderen en enthousiasmeren van deelnemers voor de eerste workshop. Tevens werd aan hen gevraagd het project en de resultaten ervan meer bekendheid te geven binnen hun eigen netwerk en eventueel daarbuiten. In verband met de voortgang van het project is geen contact meer gezocht met andere, door de begeleidingscommissie aangedragen mogelijke ambassadeurs.

3.3 Contact leggen met natuurverenigingen en LTO Noord

Er werd contact gelegd met Agrarische natuurverenigingen en LTO Noord om ervaringsdeskundigen en voorlopers in de melkveehouderij te identificeren en bereiken.

Er werd contact gelegd met Teunis Jacob Slob van Natuurlijk Platteland West (NPW), Gerard van Drooge, Nerus Sijtema en Jaap Dijkstra van BoerEnNatuur (BnN) en Ernst Oosterveld (Altenburg en Wymenga). Tijdens de gesprekken is de doelstelling van het project uitgelegd en gekeken naar het gezamenlijk belang van dit project. Ook is in eerste instantie contact gezocht met Natuurmonumenten (NM) maar omdat er vanuit de betrokken melkveehouders voldoende verbinding was met NM is dit contact niet gecontinueerd.

De bovenstaande contactpersonen van de natuurverenigingen hebben een belangrijke rol gespeeld in het werven van deelnemers voor de bijeenkomsten. De volgende acties zijn ondernomen ten behoeve van het werven van deelnemers:

- een artikel in Nieuwe Oogst (zie bijlage 2)
- aanschrijven en vervolgens telefonisch benaderen van agrarische natuurverenigingen die betrokken zijn bij BoerEnNatuur
- een oproep in "CONTACT", het orgaan van CONO kaasmakers (zie bijlage 3)
- een oproep in de nieuwsbrief voor de agrarische natuurverenigingen aangesloten bij Natuurlijk Platteland West
- telefonisch benaderen van een aantal agrarische natuurverenigingen en weidevogelbeheerders die eerder betrokken waren bij "Netwerken in de Veehouderij" of bij projecten die uitgevoerd zijn door Altenburg en Wymenga.
- mailronde door DMS advies
- persoonlijke benadering van weidevogelbeheerders door Mient Douma en Jaap Dijkstra

4 Fase 2: Identificatie van meest perspectiefvolle ideeën

Voor de identificatie van 1) de meest perspectiefvolle ideeën uit de brochure “Innoveren voor weidevogels” en 2) veehouders die een idee uit de brochure tot uitvoer zouden willen brengen zijn in het land twee workshops georganiseerd. Hierna zijn er telefonisch gesprekken gevoerd met de deelnemers die tijdens de workshops hebben aangegeven graag een idee verder uit te werken.

Workshops

De beoogde deelnemers voor deze workshops zijn ervaringsdeskundigen, voorlopers die genegen zijn om nieuwe ideeën als eerste uit te werken en belangstellende ondernemers.

Het doel van deze workshops was om via een gezamenlijke afweging van voor- en nadelen van elk idee te komen tot een selectie van ideeën die door de melkveehouders als perspectiefvol worden beschouwd. Daarnaast waren de workshops bedoeld om personen te identificeren die met de nodige betrokkenheid en energie bereid zijn om zich voor realisatie van een idee in te zetten.

In juni 2008 zijn twee workshops gehouden voor melkveehouders; één in Zegveld (voor de provincies Noord-Holland, Zuid Holland en Utrecht) en één in Heerenveen (voor de provincies Groningen, Friesland, Overijssel). De locaties van de workshops werd zodanig gekozen dat de reistijd voor deelnemers zoveel mogelijk kon worden beperkt. Voorafgaand aan de bijeenkomst kregen alle deelnemers de notitie “Innoveren voor weidevogels” opgestuurd.

Het programma van beide workshops zag eruit als volgt:

Introductie

- Presentatie doel van project, doel van deze bijeenkomst en opbouw van bijeenkomst.
- Presentatie van de verschillende ideeën uit de notitie.
- Korte discussie ter verheldering van de ideeën.

Effectiviteit van weidevogelbeheer

- Beoordeling van de ideeën op effectiviteit voor de vogel en op effectiviteit voor de boer, door middel van het toekennen van punten op een formulier (1 punt = niet goed voor vogel / boer; 5 punten = heel goed voor vogel / boer).
- Pauze (de facilitatoren tellen per idee de punten op).
- Plaatsing van de verschillende ideeën in een grafiek waarin de effectiviteit voor de weidevogel afgezet is tegen de effectiviteit voor de boer, aan de hand van de puntentelling.
- Bespreken van de resultaten. Herkent men of klopt dit beeld?

Wenselijkheid en haalbaarheid van weidevogelbeheer

- Prioritering van de ideeën op wenselijkheid door het verdelen van 5 hartjes over de meest wenselijke ideeën. Wat spreekt aan? Waar zou men aan mee willen werken?
- Prioritering van de ideeën op haalbaarheid, door het plakken van 5 groene stickertjes bij de meest haalbare ideeën.
- Discussie over resultaten: Hoe hangt wenselijkheid af van effectiviteit? Wat is wenselijk maar niet haalbaar? Wat kan men doen om zo'n idee wel haalbaar te maken? Wat is effectief voor de vogel maar niet wenselijk? Wat doen we met ideeën die wel haalbaar zijn maar niet erg effectief?

Inventarisatie van voorkeuren

- Inventarisatie van wie met welk idee aan de slag zou willen. Men wordt gevraagd stickers met de eigen naam bij een idee te plakken. De procesbegeleider stelde de deelnemers vragen om de motieven te achterhalen voor het plakken van de stickers op bepaalde plaatsen.

Afsluiting

- Samenvatting van de hoofdlijnen van de resultaten.
- Dankwoord en borrel

5 Fase 3: Nadere uitwerking van meest perspectiefvolle ideeën

Na de identificatie van de veehouders die een idee op hun bedrijf zouden willen uitwerken werd het traject ingezet om samen met deze veehouders te komen tot een projectmatige aanpak van de uitwerking van het gewenste idee op hun bedrijf. Hiervoor zijn telefonische gesprekken gevoerd, is een workshop gehouden en zijn ondernemers vervolgens als groep of individueel begeleid bij het verder uitwerken van hun plannen/ideeën. De begeleiding van het proces in deze fase werd afgestemd op de situatie en verliep voor elk idee iets anders. Dit heeft ermee te maken dat het ging om het genereren van uitvoerbare plannen. Er was dus regionaal en lokaal maatwerk nodig. Hierna volgt een beschrijving van de verschillende stappen per uit te werken idee.

5.1 Vervolggesprekken naar aanleiding van interesse inventarisatie van de veehouders tijdens de workshop.

De veehouders die hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in de eventuele uitvoering van een idee zijn na de workshop telefonisch benaderd om te bepalen wat hun gedachten zijn over de eventuele toepassing van het idee op hun bedrijf of in hun omgeving. Tijdens deze gesprekken werd geïdentificeerd: de wens van de veehouder, acties van de veehouder of van het projectteam om dit idee verder uit te werken, kanttekeningen van het projectteam ten aanzien van het idee, inschatting van de uiteindelijke kansen dat de wens uitgewerkt kan worden tot een pilot en overgebleven vragen.

5.2 Vervolgworkshop rondom 'samen 20 ha extensief'

Uit de bijeenkomst in Zegveld en Heerenveen, en de daarop volgende telefonische gesprekken met de betrokken melkveehouders, bleek dat vijf personen/groepen verder wilden met het idee '*samen 20 ha extensief*'. Voor deze groep werd een vervolgbijsamenkomst georganiseerd op 30 september met als doel kennisuitwisseling en aanscherping van projectplannen. Het programma zag er als volgt uit:

Introductie

- Welkom.
- Introductie: doel project; doel van de middag.
- Gelegenheid voor deelnemers om vragen te expliciteren en op te schrijven.
- Presentatie van Wolf Teunissen (Sovon Vogelonderzoek Nederland) over de wensen van de weidevogel op basis van wetenschappelijk onderzoek.
- Ruimte voor vragen.

Bespreking projectplannen/ projectideeën

- Bespreking van en discussie over de ideeën van de deelnemers en eventuele verbeteruggesties m.b.t. doelstelling en plan van aanpak.

Afsluiting

- Korte reflectie op stand van zaken en op verder verloop van het project.
- Dankwoord.

Hierna zijn middels telefonisch contact de vorderingen gevolgd van de deelnemers.

5.3 Uitwerking van het idee extensivering via intensivering

Veehouders die tijdens de telefoongesprekken aangaven het idee extensivering via intensivering op hun bedrijf te willen toepassen werden in een aantal gesprekken op het bedrijf en telefonisch, door D. Durksz (bedrijfsleider Ny Bosma Zathe) geadviseerd over de mogelijkheden van dit idee op hun bedrijf. Deze deelnemers hebben samen met de heer Durksz hun eigen projectplannen geschreven.

5.4 Beoordeling plannen op effectiviteit

De plannen die zijn ingeleverd om in aanmerking te komen voor een gefinancierd vervolgtraject zijn beoordeeld op effectiviteit voor de weidevogel door Wolf Teunissen. Hij is een ecooloog, werkzaam voor het SOVON en gespecialiseerd op weidevogels. Er zijn in totaal 4 plannen ingeleverd ter beoordeling.

5.5 Eindoordeel van de begeleidingscommissie

De begeleidingscommissie heeft aan de hand van criteria de meest perspectiefvolle en innovatieve ideeën geselecteerd voor vervolg.

6 Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de beide workshops met melkveehouders en van de vervolgworkshop in aparte paragrafen beschreven worden. In de laatste paragraaf zullen de eindresultaten in termen van ontwikkelde plannen uiteengezet worden.

6.1 Resultaten fase 2: Identificatie van meest perspectievolle ideeën

6.1.1 Workshop met melkveehouders te Zegveld (23 juni 2008)

Voor de workshop te Zegveld hadden 16 mensen zich aangemeld. Uiteindelijk waren er 10 aanwezig; 8 melkveehouders en 2 betrokken adviseurs van een agrarische natuurvereniging. Daarnaast waren er 3 onderzoekers aanwezig. De sfeer tijdens de workshop was positief kritisch. De deelnemers waren gemotiveerd om aan effectiever weidevogelbeheer te doen maar benoemden wel een aantal haken en ogen. Ook werd door een van de deelnemers getwijfeld of de innovatie 'Weidevogelboerderij' wel in het gepresenteerde rijtje ideeën thuishoort. Het is niet een innovatie die zich laat combineren met een moderne melkveehouderij.

De beoordeling en prioritering van de verschillende ideeën is aangegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 1. Beoordeling en prioritering van ideeën door deelnemers aan workshop in Zegveld

Idee	Effectief voor weidevogel	Effectief voor melkveehouder	Aantal hartjes	Aantal groene stippen	Verbetering en effect ervan
<i>Mobiel melken</i>	26	20	4	3	
<i>Dynamisch voeradvies</i>	25	28	3	3	
<i>Ervaringsdatabank Alterra</i>	33	30	3	3	
<i>computerprogramma</i>	30	25	1	2	
<i>Extensivering via intensivering</i>	39	34	5	11	Effectiviteit weidevogel verbeterd door flexibele regelingen of extra grond
<i>Weidevogelboerderij</i>	47	25	17	11	Effectiever voor de boer door ondersteuning en financiering en door eventueel technische oplossingen
<i>Vier bedrijven zorgen samen voor 20 ha extensivering</i>	40	21	10	10	Het idee 'extensiveren via intensivering' samenvoegen met 'samen 20 ha extensiveren'. Effectiever voor de boer door grondruil/ of -verkaveling
<i>Weidevogel-arrangementen</i>	26	16			
<i>Weidevogelmarke</i>	25	11			
<i>Wind in de rug</i>	24	24	4	1	
<i>Onder de pannen</i>	25	29	5	4	
<i>Bio-energieke vogels</i>	25	28	1	1	

6.1.1.1 Effectiviteit

Na de presentatie merkten een aantal deelnemers meteen op dat de 'weidevogelboerderij' de innovatievorm is die het meest nagestreefd zou moeten worden. Dat is het meest effectief voor de vogel. Tegelijkertijd werd erover getwijfeld of de weidevogelboerderij wel een idee is dat de moderne boer aanspreekt. Een andere vraag van één van de deelnemers was of het idee van de weidevogelboerderij wel in het rijtje beschreven innovaties past. Zou met dit idee de doelstelling van het project behaald kunnen worden?

Een heel andere opmerking van een paar ondernemers was dat er vooral clusters van boeren nodig zijn voor het behoud van de weidevogel. Een ondernemer kan dat niet alleen.

Een nieuwe vraag die hier werd toegevoegd is de vraag hoe men collega's of burens mee kan krijgen in het weidevogelbeheer? Maar op welke wijze kan men collega's of burens meekrijgen in het weidevogelbeheer? De financiële resultaten van het bedrijf staan voor bijna alle melkveehouders voorop. Vooral grote boeren zijn moeilijk te betrekken bij weidevogelbeheer. De deelnemers gaven aan dat weidevogelbeheer voor grotere melkveehouders in ieder geval gemakkelijk moet worden gemaakt. Men moet gemakkelijk nesten en pullen vinden en dan zou een andere boer misschien voor kuikenland kunnen zorgen. Als alternatief werd gesuggereerd dat het misschien mogelijk is een soort natuurschoonwet in te stellen. Nu geldt die wet voor landgoederen maar men zou een dergelijke wet ook voor weidevogelbeheerders kunnen instellen.

Ondanks het commitment dat de meeste melkveehouders hadden ten aanzien van weidevogels, praatten sommige deelnemers al heel snel over het vergoeden van hun weidevogelbeheer. Dat riep bij anderen de reactie op: "als je het beheer vanuit je hart doet, levert dat al veel meer op voor de weidevogel dan als je het voor de subsidie doet".

6.1.1.2 Wenselijkheid

Verreweg de meeste rode hartjes (die model stonden voor de wenselijkheid) werden geplakt bij de ideeën 'weidevogelboerderij' en 'samen 20 ha extensivering'. De laatste zou volgens de deelnemers nog verbeterd kunnen worden door samenwerking met grondeigenaren als Staatsbosbeheer (SBB) of Natuurmonumenten (NM). Men zou bijvoorbeeld kunnen denken aan een betere verdeling van aangewezen gronden. SBB en NM geven volgens de participanten zelf aan dat het weidevogelbeheer effectiever kan met behulp van melkveehouders. Er zijn soms veel weidevogels op plaatsen waar vee aanwezig is. Indien dat zo is, dan zouden SBB of andere grondbezitters misschien alternatief land ter beschikking kunnen stellen in de vorm van een soort kavelruil.

Weinig rode hartjes had men geplakt bij 'extensiveren via intensiveren' omdat dat al gebeurt. Dit idee kan meer haalbaar gemaakt worden door het invoeren van flexibeler en creatievere regelingen. Men kan bijvoorbeeld denken aan het stimuleren van extensivering door daar extra grond en/of geld tegenover te stellen. Een suggestie was dat men eens zou moeten kijken naar de mogelijkheden of de moeite van het invoeren van een innovatie of idee gecompenseerd zou kunnen worden met land of mestplaatsing. Er zou per jaar een regeling opgesteld kunnen worden zoals de verenigingspakketten of de vliegende hectares.

Een vrij opvallend resultaat was dat 'onder de pannen' nog redelijk wat hartjes had gekregen. De deelnemers gaven als verklaring aan dat dit idee stoppende boeren goed zou uitkomen. Rood voor groen. Het idee om gezamenlijk grond te kopen en dan daar te bouwen viel sowieso bij de veehouders in de smaak.

6.1.1.3 Haalbaarheid

Bij navraag bleek men veelal strategisch te hebben gestickerd. Zo heeft men niet echt gekeken naar de haalbaarheid van de categorie 'hulpmiddelen' (ideeën 1 t/m 4). Men ging ervan uit dat die ideeën toch wel uitgevoerd zouden worden. Bovendien bleek haalbaarheid door velen impliciet geïnterpreteerd als haalbaar en interessant. De weidevogelboerderij en de ideeën 'Extensivering door intensivering' en 'Samen 20 ha extensivering' werden het meest haalbaar geacht. Dat resultaat bleek echter meer een wens te reflecteren: die kant zou het op moeten gaan.

De ideeën 'Weidevogelmarke' en 'Weidevogelarrangementen' waren volgens de veehouders nog te vaag om haalbaar te zijn. Dergelijke ideeën zouden meer haalbaar zijn als er gewerkt wordt met een gezamenlijke vergoeding. De Weidevogelboerderij kan eventueel nog meer haalbaar gemaakt

worden (beter voor de veehouder) door het ontwikkelen van nieuwe financieringsvormen en/of technische mogelijkheden. De deelnemende boeren gaven aan dat het een voorwaarde is om wel erg gek te zijn met weidevogels, wil een 'weidevogelboerderij' een succes worden.

Verder werd opgemerkt dat de haalbaarheid van het idee van de windmolens gebiedsafhankelijk is.

6.1.1.4 Alternatieven

In antwoord op de vraag welke ideeën of innovaties men mist, werden de volgende aanvullende ideeën genoemd:

- Werken aan bodemvruchtbaarheid door middel van alternatieve mestbewerking en/of mestaanwending: lagere mestkosten voor de boer en beter bodemleven. Dit idee kreeg veel bijval van de deelnemers.
- Gebiedsgerichte maatregelen: predatie voorkomen door bomenkap, invoeren van biovergister voor het gezamenlijk opwaarderen van het beheersgras of compostering (open landschap/energie) per gebied.
- Akkerbouw erbij betrekken.

6.1.1.5 Commitment van deelnemers

Tenslotte werd gevraagd met welke ideeën men verder zou willen. Op deze vraag kwamen de volgende reacties:

- Een van de melkveehouders meldde dat hij verder zou willen werken aan bodemvruchtbaarheid door specifieke mestbewerking of mestaanwending.
- Een ander gaf aan te willen werken aan extensivering via intensivering.
- Weer vier anderen voelden wel wat voor "samen 20 ha extensivering".
- Een zevende deelnemer, tenslotte, vond zowel het dynamisch voeradvies als het idee 'onder de pannen' interessant genoeg om eventueel mee aan de slag te gaan.

In figuur 1 is het resultaat van de workshop op de flip-over te zien.

Figuur 1. Effectiviteit voor veehouder en weidevogel volgens deelnemers workshop in Zegveld

6.1.2 Workshop met melkveehouders in Heerenveen (24 juni 2008)

Hoewel 26 deelnemers zich hadden aangemeld, kwamen acht mensen opdagen: zes melkveehouders en twee adviseurs met kennis van weidevogelbeheer. Daarnaast waren er drie onderzoekers aanwezig. Ook tijdens deze workshop was de sfeer positief kritisch. Het was een kleine groep betrokkenen die hun zorgen uitten over de huidige stand van zaken aangaande de weidevogels en het weidevogelbeheer.

De beoordelingen en prioriteringen van ideeën door de melkveehouders is aangegeven in onderstaande tabel.

Tabel 2. Beoordeling en prioritering van ideeën door deelnemers aan workshop in Heerenveen

Idee	Effectief voor weidevogel	Effectief voor melkveehouder	Aantal hartjes	Aantal groene stippen	Verbetering en effect ervan
<i>Mobiel melken</i>	20	10			
<i>Dynamisch voeradvies</i>	20	26	1	4	
<i>Ervaringsdatabank</i>	27	23	3	8	
<i>Alterra computerprogramma</i>	19	20		1	
<i>Extensivering via intensivering</i>	22	19	1	1	
<i>Weidevogelboerderij</i>	37	20	6	9	
<i>Vier bedrijven zorgen samen voor 20 ha extensivering</i>	31	21	10	5	Afhankelijk van natuurorganisaties
<i>Weidevogel-arrangementen</i>	27	27			
<i>Weidevogelmarke</i>	28	11			
<i>Wind in de rug</i>	18	24	4		
<i>Onder de pannen</i>	18	20			
<i>Bio-energieke vogels</i>	22	22		1	

6.1.2.1 Effectiviteit

De deelnemers van deze workshop gaven aan dat ze het beoordelen van de gepresenteerde ideeën wat verwarrend vonden omdat men effectiviteit voor de melkveehouder gemakkelijk verwarde met haalbaarheid. Bij het beoordelen van de effectiviteit voor de boer is ook gekeken naar de opbrengsten. Zo werd opgemerkt dat als ideeën financieel gunstig zijn, ze als effectief voor de boer beoordeeld werden.

Het meest effectief voor de vogels is ook volgens deze deelnemers de weidevogelboerderij. Een ander idee dat als redelijk effectief voor de vogels beoordeeld werd, is 'samen 20 ha extensief'. Wel werd in dit verband meteen opgemerkt dat de termen intensief en extensief subjectief en relatief zijn. Ten opzichte van wat is een bedrijfsvoering intensief of extensief? Bovendien is de basisaanname van de ideeën 'extensief via intensief' en 'samen 20 ha extensief' dat er meer weidevogels op extensief land voorkomen dan op intensief land. Volgens sommige deelnemers is het zeer de vraag of dat altijd zo is. Een ander suggereerde dat een effectieve aanpak ten gunste van de weidevogel mogelijk ook de combinatie van 'Samen 20 ha extensief' met een weidevogelboerderij is.

De ervaringsdatabank is ook als effectief voor vogel en boer beoordeeld. Volgens één van de deelnemers kan dit idee echter pas effectief zijn als ook "het beleid" in die databank kijkt. De effectiviteit voor de vogels van het idee "wind in de rug" werd beoordeeld als laag. De meeste deelnemers konden geen goed verband leggen tussen windenergie en weidevogels. Uit de discussie bleek dat sommigen de effectiviteit hier verwarde met de haalbaarheid.

Een deelnemer vroeg zich af hoe effectief de voorgestelde ideeën überhaupt zijn als predatie het grootste probleem is? Hij ervoer de huidige situatie alsof er een keuze gemaakt moest worden tussen de weidevogels of de predatoren. Kan de predatordichtheid aangepast worden aan de aanwezigheid van aantallen weidevogels?

6.1.2.2 Wenselijkheid

'Samen 20 ha extensief' is het idee dat de meeste hartjes heeft gekregen. Wel merkte men op dat het beter is om dit idee op meerdere plaatsen in de omgeving tot stand te brengen en met meerdere ondernemers een nog groter stuk voor weidevogels te kunnen reserveren. De weidevogelboerderij en weidevogelbeheer in combinatie met windmolens werden ook redelijk wenselijk gevonden.

Volgens de deelnemers in deze workshop gaan de ideeën van de "Weidevogelmarke" en "Weidevogelarrangementen" te ver omdat de veehouder dan geen eigen baas meer is op het bedrijf. Dat sprak de melkveehouders niet aan.

Over de effectiviteit van 'mobiel melken' bestonden wat twijfels. De deelnemers gaven aan dat mobiel melken mogelijk meer problemen geeft voor de weidevogels dan dat het oplossingen biedt. Als voorbeeld wordt gegeven de problemen rond het verrijden van de robot.

6.1.2.3 Haalbaarheid

De weidevogelboerderij werd het meest haalbaar geacht door de deelnemers. Ook haalbaar is de ervaringsdatabank. Een dergelijke Weidevogeldatabank wordt al opgezet. Tevens is hieraan gerelateerd een soort weidevogelacademie aan het oprichten.

Een algemeen onder de deelnemers gedeelde mening was dat het beheren van weidevogels op een modern bedrijf echter niet gemakkelijk is. Het faciliteren van de weidevogel is complexer dan we denken. Wel is het op een groot bedrijf gemakkelijker om mozaïekbeheer uit te voeren dan op een klein bedrijf.

Samen 20 ha land reserveren voor extensief gebruik werd door de deelnemers ook als redelijk haalbaar ingeschat. Het opzetten van een gebiedsplan waarin het weidevogelbeheer binnen een gebied wordt aangepakt, vindt al plaats in Friesland en in Groningen. Bovendien kan het met behulp van zonnecellen en een pompje relatief makkelijk zijn om een plasdras te creëren. De haalbaarheid van 'samen 20 ha extensief' kan nog verder verbeterd worden door de mogelijkheid van samenwerking met SBB of Natuurmonumenten. Dit is afhankelijk van het gebied. Een lid van de agrarische natuurvereniging De Eendracht gaf aan dat bij hen de samenwerking met SBB goed is; er is veel uitruil van land mogelijk. Misschien kunnen zij een voorbeeld zijn voor een gebied in het westen van het land?

Ook het idee 'extensivering door intensivering' kan mogelijk samen uitgevoerd worden met Natuurbeheer. Hierdoor wordt dit idee effectiever voor de weidevogel en de veehouder. De deelnemers vonden 'extensivering door intensivering' op een individuele boerderij niet voldoende interessant.

Een vraag die vervolgens gelanceerd werd, was wat de haalbaarheid is van selectief predatorbeheer. De deelnemers reageerden hierop gezamenlijk: het is niet gemakkelijk, maar is wel mogelijk; de Faunawet schijnt ruimte te bieden. Maar wat is het effect van het bejagen van predatoren voor de weidevogels op het imago van weidevogelbeheerders en boeren? Het is belangrijk om rekening te houden met het draagvlak onder burgers voor het bejagen van predatoren. Om wildgroei bij zelfregulatie te voorkomen, moet de reden voor bejaging beter onderbouwd worden. Daar is gedegen onderzoek voor nodig, in samenspraak met ecologen. Andere organisaties (IVN, SOVON, etc.) moeten kijken naar de effecten van predatie en vertellen hoe de situatie werkelijk is, bijvoorbeeld door de vogels en pullen te chippen. Er werd gesuggereerd dat in de Noordelijke provincies een soort vliegende brigade (mensen met kennis) de aanvraag voor het bejagen van predatoren zou kunnen onderbouwen.

De deelnemers gaven tenslotte aan dat de ideeën met betrekking tot alternatieve financiële bronnen niet haalbaar lijken, behalve misschien de woningbouw. Dit idee vonden zij het overwegen waard als met het geld van woningbouw in een gebied heel veel aan weidevogelbeheer gedaan zou kunnen worden. De deelnemers dachten ook aan extra vergoedingen voor het bebouwen (huizen of wegen) van weidevogelland. Dat land heeft namelijk niet alleen de waarde van het oppervlak, maar ook de waarde voor de vogels. Misschien is een vergoeding voor de gemiste opbrengsten voor het weidevogelbeheer mogelijk.

6.1.2.4 Alternatieven

Zoals hierboven al aangegeven zijn alternatieven voor weidevogelbeheer, die genoemd werden in aanvulling op de gepresenteerde innovatieve ideeën:

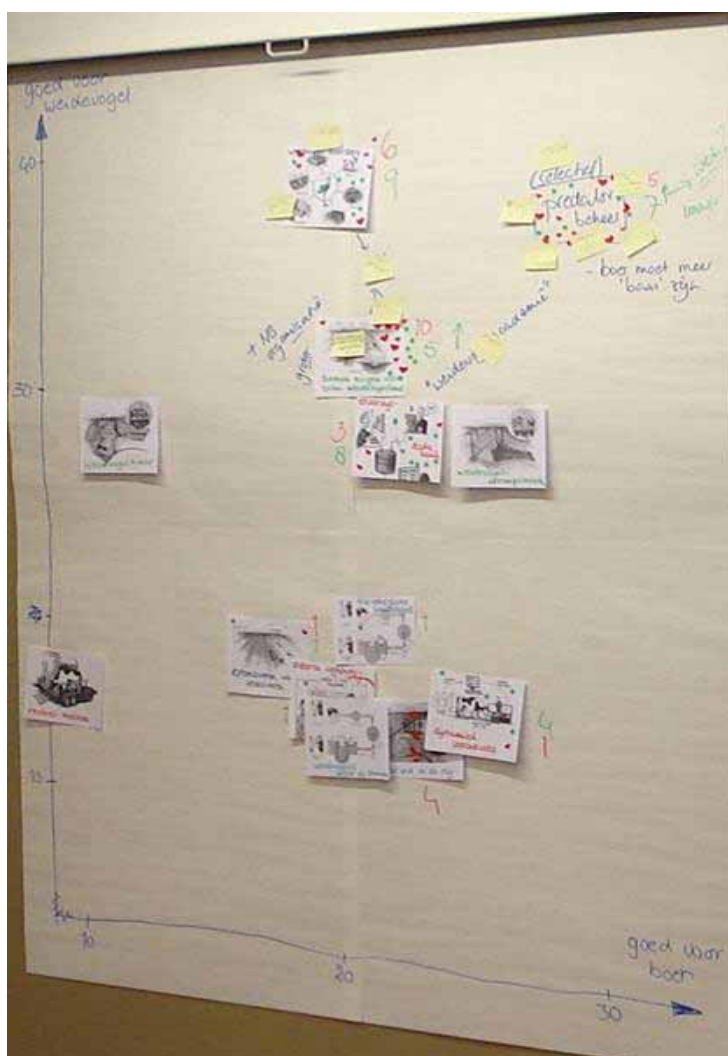
- Selectief predatorbeheer. Dit idee kreeg veel bijval: 15 hartjes en 7 haalbaarheidsstippen. Mogelijke belemmeringen zijn de wetgeving en het imago.
- De 'weidevogelacademie' in aanvulling op de ervaringsdatabank.

6.1.2.5 Commitment

Op de vraag met welke ideeën men verder zou willen, kwamen de volgende reacties:

- Twee deelnemers zouden graag verder willen met de weidevogelacademie.
- Een van deze twee wil graag ook aan de slag met een combinatie van een weidevogelboerderij en samen 20 ha weidevogelland
- Ook twee anderen willen aan de gang met: 'Samen zorgen voor 20 ha weidevogelland'
- Weer twee anderen willen verder met het idee van een Weidevogelboerderij
- Zes deelnemers willen tevens de mogelijkheden van selectief predatorbeheer verkennen.

In figuur 2 is het resultaat van deze workshop op de flip-over te zien.

Figuur 2. Effectiviteit voor veehouder en weidevogel volgens deelnemers workshop in Heerenveen

6.2 Resultaten fase 3: Nadere uitwerking van meest perspectiefvolle ideeën.

6.2.1 Vervolggesprekken.

Tijdens de workshops waren onder de melkveehouders de volgende interesses voor de verschillende ideeën naar voren gekomen:

- Predatorbeheer: 5 melkveehouders en 1 adviseur
- Samen 20 ha extensief: 4 melkveehouders en 1 afgevaardigde ANV, 1adviseur
- Weidevogelacademie: 2 melkveehouders
- Weidevogelboerderij: 1 melkveehouder en 1 adviseur
- Combinatie weidevogelboerderij en samen 20 ha extensief: 1 melkveehouder had belangstelling voor beide ideeën
- Dynamisch voeradvies: 1 melkveehouder
- Extensivering via intensivering: 1 melkveehouder
- Onder de pannen: 1 melkveehouder
- Bodemvruchtbaarheid: 1 melkveehouder

Met deze melkveehouders is telefonisch contact gezocht om na te gaan in hoeverre en hoe de betrokkenen de ideeën verder vorm zouden willen geven. Tijdens de telefoongesprekken bleek dat sommige veehouders bij nader inzien toch niet door wilden gaan met het idee dat ze tijdens de bijeenkomsten hadden aangewezen als idee waarmee ze aan de slag zouden willen. Daarnaast bleek een aantal veehouders graag te willen samenwerken met burens en natuurbeheerderorganisaties. Dit is echter niet gemakkelijk te realiseren en als het al lukt een lange termijn traject. Voor de uitwerking van het idee 'samen 20 ha extensief' zou samenwerking met een natuurbeheerorganisatie mogelijkheden bieden voor het uitruilen van land en het zo vergroten van het extensieve gebied. Echter uit de positieve en negatieve verhalen bleek dat de bereidwilligheid vanuit de natuurbeheerorganisaties om samen te werken met veehouders sterk wisselt per gebied. Zo liep een veehouder uit Friesland die graag met het idee 'samen 20 ha extensief' verder wilde, aan tegen een gebrek aan bereidwilligheid binnen de natuurvereniging. Deze veehouder wil dit idee wel graag uitvoeren, maar heeft tijd nodig om het idee door alle leden geaccepteerd te krijgen. Een andere veehouder uit Zuid Holland voert het idee "Samen 20 ha extensiveren" al uit samen met andere veehouders en een natuurbeheerdersorganisatie, maar wil de effectiviteit ervan graag verbeteren. Ook deze veehouder heeft tijd nodig om zijn route hiervoor te vinden binnen de eigen agrarische natuurvereniging. Weer andere veehouders zagen een bepaald idee wel zitten maar wilden geen trekker zijn van het idee. Omdat de bereidheid van de veehouders om te investeren (vooral qua tijd en inzet) echter essentieel is om projecten te doen slagen, zijn deze ideeën niet verder meegenomen in het proces.

Naar aanleiding van de telefonische inventarisatie werd gekozen voor onderstaande acties:

- 'Samen 20 ha extensief': Er werd een bijeenkomst georganiseerd voor kennisuitwisseling tussen de 4 geïnteresseerde veehouders en andere ervaringsdeskundigen om te komen tot plannen die op papier gezet kunnen worden.
- 'Extensivering via intensivering': D. Durksz werd gevraagd om de mogelijkheden op het geïnteresseerde bedrijf te inventariseren. Hij kan de veehouder aanspreken vanuit zijn kennis van zowel veehouderij als weidevogelbeheer. In een later stadium meldde twee melkveehouders zich aan om ook met dit idee verder te gaan. Eén aanmelding vond plaats via e-mail contact met het projectteam. De buurman van deze veehouder meldde zich later aan bij D. Durksz nadat hij van zijn buurman vernomen had over de mogelijkheden.
- 'Weidevogelboerderij': Behalve een melkveehouder tijdens de tweede workshop, bleek ook een andere melkveehouder, die niet had kunnen deelnemen aan de workshops, geïnteresseerd in het verder verkennen van de mogelijkheden van een weidevogelboerderij. Beide gaven aan al een weidevogelboerderij te hebben. De één wilde die heel graag verder optimaliseren. De ander zat erg met het vraagstuk van de invloed van de predator op de weidevogels in z'n maag. De groep was echter te klein om een bijeenkomst rond dit idee te organiseren. Besloten werd om diegene die met dit idee verder wilden aan te laten sluiten bij de groep rond 'samen 20 ha extensief' om te kunnen komen tot een projectplan en om te luisteren naar de ideeën van de ecologen.
- 'Dynamisch voeradvies': De geïnteresseerde veehouder heeft contact gezocht met de lokale agrarische Natuurvereniging. Mogelijk doordat er al uitgebreid aandacht is besteed aan onderzoek met dynamisch voeradvies en het gebruik van beheersgras bleek er bij de agrarische

Natuurvereniging geen interesse te zijn voor de verdere uitwerking en implementatie van dit idee. Daarom is er niet mee verder gegaan.

- 'Onder de pannen': De ene melkveehouder die zich had gemeld bij dit idee, bleek lid van een gebiedscommissie waardoor hij de juiste ingangen heeft om het idee verder op poten te zetten. Hij wil er echter zelf niet veel energie in steken. Het idee leent zich daarom niet voor een pilotproject.
- Weidevogelacademie: De weidevogelacademie is een idee dat mogelijk op termijn in de praktijk wordt gebracht. Aan de overige geïnteresseerde melkveehouders is gecommuniceerd dat zij zich daarbij kunnen aansluiten.
- Predatorbeheer. Het projectteam heeft een eerste conceptvoorstel geschreven. Dit idee werd voorgelegd aan de betrokken veehouders om het verder aan te scherpen.
- Bodemgezondheid: De ene melkveehouder die zich als geïnteresseerde voor dit idee had gemeld, wilde bij nader inzien niet de kar trekken. Indien er in een later stadium toch veehouders gevonden worden die met dit idee verder willen, dan wil de veehouder die het idee naar voren gebracht had wel zijn steentje bijdragen.

6.2.2 *Bijeenkomst 'samen 20 ha extensief'*

Op 30 september 2008 is een bijeenkomst belegd voor vijf personen/groepen die verder wilden met het idee 'samen 20 ha extensief'. De aanwezige deelnemers (melkveeouders en agrarische natuurverenigingen) bleken zich allen in andere stadia van de ontwikkeling en uitvoer van het idee te bevinden waardoor ervaringuitwisseling heel relevant was. Zo werd de bijeenkomst bezocht door één veehouder en een natuurvoorlichter die verder wilden met het idee samen 20 ha intensief, één bestuurder (niet veehouder) van een agrarische natuurvereniging samen met een werknemer van SBB die verder wilden met het idee van een weidevogelboerderij en een veehouder die zijn weidevogelboerderij wilde optimaliseren.

Allereerste werd gevraagd aan de deelnemers om hun vragen op te schrijven die ze deze dag beantwoord wilde zien. De deelnemers expliciteerden hiermee hun doel van de bijeenkomst. Ze werden verzocht om deze vragen tijdens de bijeenkomst zelf te beantwoorden.

Tijdens en na de presentatie van Wolf Teunissen (Sovon) over de eisen van de weidevogel wisselden de deelnemers onderling informatie uit. Vervolgens werden de projectdoelstellingen met elkaar gedeeld en verder aangescherpt door erop door te vragen. De melkveehouder die zijn eigen weidevogelboerderij wilde optimaliseren gaf aan graag een kennisnetwerk op te willen zetten voor de weidevogelboerderij. Een andere veehouder gaf aan door te willen gaan met het idee 'samen 20 ha extensief' door een stappenplan te maken voor het opstellen van een projectplan. De bestuurder en de natuurbeheerder wilden als vereniging een weidevogelboerderij opzetten en wilden komen tot een bedrijfsplan waarop een bedrijfsleider gezet kon worden. Op basis van ervaringen adviseerde het projectteam om heel goed te kijken naar wie de eigenaar van de achterliggende vraag is. Die eigenaar zou het project verder moeten trekken.

Na de bijeenkomst is aanvullend telefonisch contact geweest met de drie deelnemende groepen om de plannen nog wat verder te specificeren.

6.2.3 *Stand van zaken*

Na de in hoofdstuk 7 genoemde bijeenkomst, aanvullend telefonisch contact en het uitvoeren van de andere voorgenomen acties, was de stand van zaken aangaande eventuele projecten rondom de implementatie van de verschillende ideeën, als volgt:

6.2.3.1 *Samen 20 ha extensief*

De veehouder van Wieringen die het idee 'samen 20 ha extensief' wilde uitvoeren met burens en een natuurbeheerder heeft een plan van aanpak opgesteld en deze aan anderen voorgelegd binnen zijn agrarische natuurvereniging. Samen met hen en de aan hen gelieerde weidevogelkenners gaat hij zelfstandig het plan uitvoeren.

6.2.3.2 *Weidevogelboerderij*

De veehouder van Terschelling die graag een netwerk wilde organiseren voor weidevogelboeren heeft zich ingeschreven op een subsidieregeling voor netwerkgroepen. Tevens zijn er voor dit netwerk contacten gelegd met vooraanstaande ecologen om mee te denken met deze ondernemers. Helaas is

de subsidie niet aan dit netwerk toegekend. Hierom is dit voorstel ook in dit project ingediend; een netwerk van veehouders die zich richten op de weidevogelboerderij in de meest verregaande vorm (weidevogel eerst, veehouderij later). Tot nog toe is er een lijst van 10 melkveehouders die deel zouden kunnen nemen aan de een dergelijk netwerk (bijlage 4).

De bestuurder van een Friese agrarische natuurvereniging en de natuurbeheerder zijn gekomen tot een plan voor een weidevogelboerderij dat nog verdere uitwerking behoeft ten aanzien van concrete stappen en vraageigenaren. Tijdens het schrijven van de rapportage is nog niet bekend welke stappen deze betrokken personen gaan zetten.

6.2.3.3 *Extensivering via intensivering*

Uiteindelijk zijn drie bedrijven bezocht door D. Durksz. De gevoerde persoonlijke gesprekken hebben geleid tot twee bedrijven die extensivering via intensivering op het eigen bedrijf willen uitvoeren (bedrijven te Gaastmeer en Idzega). De uitgewerkte plannen inclusief kosten en opbrengsten zijn weergegeven in de bijlagen (bijlagen 5 en 6). Beide veehouders zijn gaan de plannen uitvoeren. Er wordt gevraagd om een aanvullende financiering voor monitoring, het beschrijven ervaringen en het vastleggen hiervan om de verkregen kennis over te kunnen dragen.

Eén veehouder uit Benscop vond samen met D. Durksz mogelijkheden om het idee 'samen 20 ha extensief' vorm te geven met zijn directe burens en een natuurbeheerderorganisatie. Dit voorstel is op moment van schrijven van dit rapport nog niet afgerond.

De één op één gesprekken waren dusdanig effectief dat een gezamenlijke bijeenkomst niet nodig is geweest.

6.2.3.4 *Predatorbeheer*

Voor het idee predatorbeheer was een conceptvoorstel geschreven, zie bijlage 7. Voor de aanscherping was vervolgens input nodig van de veehouders die deze problematiek op de kaart gezet hebben. Deze input is na herhaald aandringen niet verkregen. Daardoor is het idee tot nog toe niet uitgewerkt tot een pilot-projectvoorstel. Verdere oriëntatie ten aanzien van dit idee, met name wat betreft de haalbaarheid en de urgentie van het voorstel verdient de aanbeveling

6.2.3.5 *Bodemgezondheid*

Meerdere veehouders blijken geïnteresseerd in de effecten van bodemgezondheid, diverse wijzen van aanwending van mest en de invloed van de verschillende mestsoorten op de bodemgezondheid, en de aanwezigheid van insecten en wormen op de overleving van de pullen van de weidevogels. Vanuit dit project zijn tot nog toe geen personen geïdentificeerd die de kar willen trekken van een pilot op dit gebied. Een aantal gemeenten gaat nu een project uitvoeren met betrekking tot verwerking van tuinafval en compost en mest. Echter of hiermee de vraag van de veehouders beantwoord wordt is niet duidelijk.

6.2.3.6 *Evaluatie van beheersvergoedingen*

Een gesprek over het project "Effectief weidevogelbeheer op een modern melkveebedrijf", met de voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging van Ark en Eemland in het najaar van 2008 leidde in december tot een projectplan waarin gevraagd wordt naar de juistheid van de huidige rekenregels die gebruikt worden voor de beheersvergoedingen voor weidevogels. In het Eemland zijn moderne melkveebedrijven gesticht in het kader van de Ruilverkaveling. Hun huiskavel van circa 35 tot 45 ha grenst in veel gevallen aan het natuurreservaat. Er komen hoge dichtheden grutto's voor. De boeren hebben een intensief melkveebedrijf en op hun huiskavel past uitgesteld maaibeheer niet of zeer beperkt doordat zij het inpassen in hun bedrijfsvoering van uitgesteld maaibeheer als moeilijk ervaren en de vergoedingen te laag vinden. Het projectplan is te vinden als bijlage 8.

6.3 **Beoordeling plannen op effectiviteit**

Om te komen tot een beslissing over de financiering van een project dat tot doel heeft een effectiever beheer van weidevogels op moderne melkveebedrijven, heeft weidevogelexpert Wolf Theunissen (SOVON) vier voorstellen beoordeeld op effectiviteit voor de weidevogel. Andere veehouders hebben hun eigen plan getrokken, hebben hun eigen netwerk aangeboord en proberen zelfstandig hun doel te

verwezenlijken. Dit betreft 3 plannen of verbeteringen voor "Samen 20 ha extensief". Eén veehouder ("Samen 20 ha extensief") kreeg het projectplan niet op tijd af om dit te laten beoordelen door de heer Theunissen. De vier te beoordelen voorstellen waren:

1. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Gaastmeer
2. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Idzega
3. Netwerk van weidevogelboerderijen door een melkveehouder van Terschelling
4. Evaluatie van beheersvergoedingen voor de Agrarische natuurvereniging Ark en Eemland, een initiatief van de voorzitter van de Agrarische natuurvereniging Ark en Eemland.

Hieronder is zijn reactie weergegeven op de effectiviteit van de hierboven vermelde voorstellen.

Ad 1. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Gaastmeer.

"Voorgesteld wordt om op twee afgelegen percelen maïs te telen waardoor kieviten en scholeksters hier zouden kunnen gaan broeden. Voor scholeksters kan dit gunstig zijn. Kieviten broeden normaal gesproken veel vroeger. Alleen vogels die elders zijn mislukt kunnen/zullen hier gebruik van maken. Maar late legfels hebben een veel minder grote kans om succesvol uitgebroed te worden dan vroege. Daarom zou het veel beter zijn om de reden te achterhalen waarom kieviten daar nu niet meer broeden en daar wat aan te doen. Het succes van het beheer zal ook sterk bepaald worden door de situatie in de omgeving. Deze wordt niet duidelijk uit het voorstel.

Het voorstel om perceel 5 in het voorjaar niet te bemesten, maar na de eerste snede wel is in aanzet een goed idee. Ik denk dat het nog beter wordt als er ook een afspraak aan wordt gekoppeld voor een uitgestelde maaidatum, tenminste als het doel is om de grutto op dit perceel meer kans te geven. In dat geval zou een maaidatum van 15 juni aanbeveling genieten.

Het voorstel om de percelen aan de Fiskerbuorren (15 en 16) voor te beweiden tot 1 mei en vanaf 15 juni weer te gebruiken is een goed idee. Succes hangt onder meer af van de soorten die er gebruik van zullen maken. Als het doel is dat grutto's hier gebruik van gaan maken, dan lijkt de periode van 6 weken voor het broeden en opgroeien van kuikens aan de krappe kant. Voor kievit en tureluur zou dit mogelijk wel een oplossing bieden. Het gebruik van rûge dong zal zeker de kievit stimuleren.

De effectiviteit van de maatregelen zal bij deze veehouder zeer worden bepaald door het landgebruik en beheer in de omgeving door de versnipperde ligging van de percelen. In dit voorstel zou het daarom zeer waardevol zijn om de voorgestelde maatregelen ook te toetsen met het programma Beheer-op-Maat van Alterra. Hierdoor wordt duidelijk wat de toegevoegde waarde van het opkrikadvies is voor het gebied. Het programma Beheer-op-Maat wordt al gebruikt voor de totale Skriezekrite en beperkt zich tot de grutto."

Ad 2. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Idzega

"Kern van het voorstel is dat de verder weg gelegen percelen 11 en 12 minder worden bemest, met als doel die percelen ook later te maaien. Algemeen wordt aangenomen dat later maaien gecombineerd zou moeten worden met een lagere bemesting. Daarmee wordt bereikt dat het gras langer blijft 'staan' en de structuur van de vegetatie wat opener is van karakter. Dit wordt over het algemeen als gunstig gezien voor opgroeiende gruttojongen. Door de mest die hierbij wordt uitgespaard in te zetten op de huiskavel percelen (1 t/m 5) ontstaat er variatie in het graslandaanbod binnen het bedrijf; percelen zwaar bemest (huiskavels), normaal bemest en licht bemest (11 en 12). Dit zal in principe bevorderlijk zijn voor de weidevogelstand.

Helaas is op de bijgevoegde kaart niet aangegeven waar het plasdrasperceel ligt. Daardoor is niet in te schatten of dit nog een toegevoegde waarde heeft. Verder zou ik willen aanbevelen om de effectiviteit van de maatregelen ook te controleren met het programma Beheer-op-Maat van Alterra. Hierdoor wordt ook duidelijk wat de toegevoegde waarde van het opkrikadvies is voor het gebied. Het programma Beheer-op-Maat wordt al gebruikt voor de totale Skriezekrite en beperkt zich tot de grutto."

Ad 3. Netwerk van weidevogelboerderijen

“Goed en leuk idee. Een dergelijk netwerk lijkt vooral handig om ervaringen uit te wisselen tussen boeren in ‘slimmigheidjes’. Het zal dus heel praktisch van aard zijn. Wat mij betreft zou het wel wat meer ambitie mogen hebben. We hebben het hier over de boeren die voorop lopen als het gaat om weidevogelbeheer. Ik zou daarom beter gedefinieerd willen zien welke boeren voor het netwerk in aanmerking komen. Aan welke eisen moet zo’n boer voldoen. Verder is het prima om ideeën uit te testen, maar uiteindelijk zal het ook moeten leiden tot een verbetering van het algemene weidevogelbeheer. Daardoor ontkom je er niet aan om de effectiviteit van bepaalde maatregelen ook te onderzoeken. Voorstellen hiervoor kunnen vanuit het netwerk worden aangedragen. Kennelijk ziet men zelf ook wel in dat er iets meer moet gebeuren dan vrijblijvend bij elkaar komen gezien het voorstel om een procesbegeleider aan het bestuur toe te voegen. Dat lijkt mij in ieder geval een goed idee. Overwogen kan worden of hier ook een ecoloog aan verbonden moet worden.”

Ad 4. Evaluatie van beheersvergoedingen voor de Agrarische natuurvereniging Ark en Eemland

“Dit voorstel behelst een aantal bedrijfssimulaties om de gevolgen van verschillende vormen van beheer op de bedrijfsvoering door te rekenen. De indruk bestaat dat dergelijke exercities al eerder hebben plaatsgevonden. Denk bijvoorbeeld aan de bedrijfssimulaties voor Nederland-Gruttoland (Terwan et al. 2002) of de berekeningen die momenteel worden uitgevoerd door Alterra met het programma FIONA in opdracht van Nederland-Gruttoland. Wellicht is het programma “Weidevogel-Beheerwijzer” van het ASG hier ook bruikbaar voor. In het voorstel wordt geen beschrijving gegeven van het gewenste natuurbeheer en dus kan dat ook niet op zijn ecologische betekenis worden onderzocht.”

6.4 Eindoordeel van de begeleidingcommissie

Aan het eind van het project heeft de begeleidingscommissie aan de hand van criteria zoals uitvoering, geld, energie van de deelnemers, gebied en verwacht effect op weidevogelstand de meest perspectiefvolle en innovatieve ideeën geselecteerd voor vervolg. De begeleidingscommissie heeft voorgenomen om het netwerk van weidevogelboerderijen van de melkveehouder van Terschelling te ondersteunen. De begeleidingscommissie oordeelde dit netwerk als innovatief. De voorstellen die betrekking hebben op het idee “extensivering via intensivering” werden door de begeleidingscommissie als weinig innovatief beoordeeld, maar wel de moeite waard om te blijven volgen. Het voorstel waarin gevraagd werd om een evaluatie van de beheersvergoedingen, een voorstel van de voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging Ark en Eemland, werd door de begeleidingscommissie als zinvol doch niet innovatief beoordeeld. De begeleidingscommissie wilde zich wel sterk maken voor het oplossen van de vraag die achter dit idee schuilgaat, namelijk de vraag of de verstrekte vergoeding wel voldoende zijn in gebieden met klei, veen en zandgronden.

7 Conclusie

Dit project toont aan dat bij de aanwezige veehouders, hoewel een klein groepje, veel energie zit op het weidevogelbeheer. Daarbij is men het meest enthousiast over het concept weidevogelboerderij en over het idee samen met anderen percelen weidevogelgrond te reserveren voor extensief beheer. Bovendien is gebleken dat veel veehouders zelf hun wegen zoeken om een gewenste situatie tot stand te brengen. Slechts enkele veehouders willen graag in aanmerking komen voor een vervolgtraject, waardoor het aantal plannen voor pilots zeer beperkt is.

Het belangrijkste resultaat van het project bestaat uit 6 projectplannen waarvan er 4 eventueel voor verdere ondersteuning in aanmerking zouden kunnen komen. Deze vier (nummers 3 t/m 6) zijn dan ook in de bijlagen terug te vinden. De projectplannen zijn, op de laatste na, geformuleerd rondom de ideeën uit de brochure van Migchels et al.:

1. Samen 20 ha extensiveren door melkveehouders en natuurbestuurder op Wieringen (NH)
2. Samen 20 ha extensiveren door een melkveehouder met naastgelegen burens in Benschoop (ZH)
3. Netwerk van weidevogelboerderijen door een melkveehouder van Terschelling
4. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Gaastmeer
5. Extensivering via intensivering door een melkveehouder in Idzega
6. Evaluatie van beheersvergoedingen voor de Agrarische natuurvereniging Ark en Eemland door de voorzitter van deze natuurvereniging.

Van de 5 betrokken melkveehouders en één voorzitter van de agrarische natuurvereniging hebben er drie veehouders de touwtjes al zodanig goed in handen dat ze hun eigen weg gaan, zonder steun van buitenaf (voorstel 1, 4 en 5). Twee van hen vragen ondersteuning voor monitoring en verslaglegging van de effecten van de genomen maatregelen (voorstel 4 en 5). De veehouder die met naastgelegen burens wil komen tot een gebied van 20 ha extensief (voorstel 2) lukte het niet om op tijd dit voorstel af te hebben. Slechts één melkveehouder heeft reeds aan het begin gevraagd om steun voor de uitvoering van een netwerkproject (voorstel 3). De voorzitter van de agrarische natuurvereniging heeft gevraagd om een financiële bijdrage voor een modelmatige evaluatie van de beheersvergoedingen (voorstel 6).

Met de formulering van deze plannen is de hoofddoelstelling in principe bereikt. Wel moet opgemerkt worden dat de beoogde pilotprojecten niet zozeer bedoeld zijn om nieuwe ideeën in de praktijk uit te testen maar meer om ze te implementeren en te optimaliseren.

Behalve bovenstaande plannen zijn enkele ideeën naar voren gebracht die in een later stadium mogelijk nog tot projectplannen leiden. Dat zijn:

- De weidevogelacademie: een initiatief dat de uitwisseling van kennis over weidevogelbeheer faciliteert tussen veehouders onderling maar ook met ecologen om zo gezamenlijk te werken aan nog effectiever weidevogelbeheer. Op dit moment lijkt dit initiatief zich nog in het stadium van voornemen te bevinden.
- Bodemvruchtbaarheid, met name de vraag naar het effect van mestsoorten en het type bemesting op de weidevogel(overleving).
- Predatorbeheer, wat op dit moment nog een conceptvoorstel behelst (bijlage 7)

Hiernaast zijn er initiatieven van een melkveehouder in Zuid Holland (anders dan die van voorstel 2) en van een melkveehouder in Friesland, die voort zijn gekomen uit de eerste workshops. Deze melkveehouders proberen zelf hun route te vinden binnen hun eigen Agrarische Natuurvereniging om het idee "Samen 20 ha extensiveren" voor elkaar te krijgen of om de effectiviteit van het idee "Samen 20 ha extensiveren", hetgeen hij nu al uitvoert, te verbeteren.

8 Discussie

Onderhavig project is te beschouwen als een interventiestrategie waarmee enkele melkveehouders gestimuleerd en ondersteund werden bij het actiever en effectiever inzetten van weidevogelbeheer. Het heeft vier concrete projectplannen opgeleverd rondom pilotprojecten die beogen het weidevogelbeheer bij melkveehouders te optimaliseren. Bij succesvolle implementatie van de pilotprojecten zullen mogelijk ook andere melkveehouders over de streep getrokken worden, waardoor bredere inbedding ontstaat.

In deze discussie zullen we achtereenvolgens reflecteren op de verkregen resultaten en op de gevolgde methode. Tenslotte zal nog stilgestaan worden bij een aantal suggesties en aanbevelingen ten aanzien van vervolgacties en nader onderzoek.

Resultaten

Zoals hierboven al genoemd, heeft het project, zoals beoogd, een zestal projectplannen opgeleverd die verder invulling moeten geven aan effectiever weidevogelbeheer bij melkveehouderijen, waarvan er vier voor eventuele vervolgfianciering in aanmerking komen. Drie van deze vier projectplannen zijn geformuleerd rondom ideeën uit de brochure “Innoveren voor weidevogels” van Migchels et al. Echter, omdat de voor de pilotprojecten geselecteerde ideeën sterk aansluiten bij wat al gebeurt bij de deelnemende melkveehouderijen, zal er in de praktijk niet zozeer sprake zijn van innovatie maar meer van implementatie en optimalisatie van het weidevogelbeheer.

Behalve projectplannen voor uit te voeren pilots heeft het project ook andere inzichten opgeleverd. Voorbeelden zijn de ingeschatte effectiviteit van de voorgestelde ideeën voor weidevogelbeheer en de energie die er op de verschillende ideeën zit bij de melkveehouders.

De weidevogelboerderij en samenwerking van vier bedrijven in extensivering waren de twee ideeën die de betrokken melkveehouders het meest aanspraken. Beide ideeën werden in de twee gehouden workshops als het meest effectief voor de weidevogel beoordeeld. Bovendien zijn ze ook als meest haalbaar geïdentificeerd. Daarbij moeten wel de kanttekeningen geplaatst worden dat sommige deelnemers bij de beoordeling van haalbaarheid ook de mate waarin zij het idee interessant vonden mee lieten tellen en dat de meeste deelnemers ideeën die in de praktijk al gerealiseerd worden niet meenamen in de haalbaarheidsbeoordeling. Wel realiseerde men zich dat het idee van de weidevogelboerderij voor de meeste moderne melkveehouders een stap te ver zal zijn.

Over de effectiviteit voor de boer van de verschillende ideeën leek er meer verschil van mening te bestaan. Zo werd in de eerste workshop ‘extensief via intensief’, ‘onder de pannen’ en de ervaringsdatabank als het meest effectief voor de veehouder beoordeeld terwijl dat in de tweede workshop het ‘dynamisch voeradvies’ en de ‘weidevogelarrangementen’ waren. Eén van de mogelijke oorzaken daarvan is dat deze vorm van effectiviteit in de tweede workshop door deelnemers verward werd met haalbaarheid.

Wat de betrokkenheid van deelnemers ten aanzien van ideeën betreft, bleek dat de meeste deelnemers van de workshop in Zegveld zich specifiek inschreven op één idee. De deelnemers van de workshop in Heerenveen leken zich veelal in te willen zetten op meerdere ideeën. In het vervolgtraject bleken de meeste deelnemers zich uiteindelijk toch op één idee te concentreren terwijl sommigen afhaakten of geen trekker wilden zijn. De meeste energie zat op de ‘weidevogelboerderij’ en ‘samen 20 ha extensief’. Dit zijn de ideeën waar hun hart ligt en die ze haalbaar en het meest effectief achten.

Hoewel veel melkveehouders beseffen dat de omvorming tot weidevogelboerderij het meest wenselijk is voor de weidevogel, verwachten zij dat dat een adering zal zijn voor hun financiële situatie. Daarom kiezen de meesten uiteindelijk voor 'samen 20 ha extensief' of 'extensivering via intensivering', ideeën waarvan zij verwachten dat die ook een behoorlijk positief effect hebben op de weidevogel. Bovendien belemmeren deze twee ideeën de veehouder niet in zijn bedrijfsvoering; hij kan zijn eigen beslissingen blijven nemen. Dit is niet het geval bij de 'weidevogelmarke' en de 'weidevogelarrangementen', die een verregaande samenwerking eisen. Dat bleek melkveehouders af te schrikken. Tenslotte was er ook een aantal melkveehouders dat weidevogelbeheer wel belangrijk vonden maar niet zonder subsidies of vergoedingen.

Bij de verdere uitwerking van sommige ideeën, met name het idee 'samen 20 ha extensief', is samenwerking tussen meerdere melkveehouders en eventuele andere partijen essentieel. In de praktijk bleek het moeilijk om in groepsverband initiatieven op te starten. De ene melkveehouder wil verder gaan dan de ander. Er zijn dan ook binnen dit project drie trajecten die door actieve veehouders geïnitieerd waren en elk binnen een groep verder uitgewerkt moesten worden, gestrand. Eén veehouder kreeg opeens zijn burens mee en is wel gekomen tot een gezamenlijke aanpak. Hoewel deze veehouder in eerste instantie had ingezet op extensivering via intensivering op zijn eigen boerderij, kon hij nu komen tot een samenwerking tussen meerdere burens en een natuurbeheerorganisatie. Door de gezamenlijke aanpak kan de effectiviteit van zijn maatregelen sterk verbeterd worden. Een andere melkveehouder beseftte de complexiteit van het probleem en heeft ervoor gekozen om het doel van samenwerking met de burens rustig aan te pakken en hierin zijn eigen route te kiezen.

De gevolgde methode

De brochure "Innoveren voor weidevogels" vormde een belangrijk uitgangspunt van het project. In de brochure staan de ideeën beschreven die uitgewerkt zouden kunnen worden tot projectplannen die het beheer van weidevogels op moderne melkveebedrijven zouden moeten verbeteren. Tijdens de werving van mogelijke deelnemers kregen we vaak de opmerking dat de ideeën in de brochure slecht en niet in boerentaal omschreven waren. Tijdens de workshops bleek echter geen van de veehouders problemen te hebben met de omschrijving van de ideeën. Ze dienden als uitgangspunt en konden tijdens de workshops verder aangescherpt en verbeterd worden, wat ook gebeurde.

De verdere vormgeving van het project week af van wat in het oorspronkelijke werkplan was beschreven. De belangrijkste oorzaak was dat de opkomst van geïnteresseerde melkveehouders tijdens de eerste twee workshops veel lager was dan verwacht, ondanks dat daarvoor ambassadeurs met de nodige contacten in het veld waren ingeschakeld. Mede door deze lage opkomst was ook het aantal melkveehouders dat zich committeerde aan een bepaald idee veelal te laag om daar omheen extra bijeenkomsten te organiseren waarin men met elkaar en met advies van een ingehuurd ecooloog de plannen zou kunnen optimaliseren. Daarom werd er in de meeste gevallen voor gekozen om de plannen individueel te optimaliseren en in te dienen en pas daarna reflectie van een ecooloog te vragen, die in een later stadium wordt teruggekoppeld.

Een belangrijke oorzaak van de lage opkomst tijdens de workshops was dat veel veehouders die dagen graag hun gras wilden inkuilen vanwege het mooie weer. Een andere oorzaak van de lage opkomst tijdens de twee workshops was dat melkveehouders die al wat aan weidevogelbeheer doen de laatste jaren overstelpt worden met projecten, ideeën en andere manieren van (financiële) aandacht. Het bleek dan ook noodzakelijk om het project eerst goed te positioneren ten opzichte van andere weidevogelbeheerprojecten. Omdat wij binnen dit project specifiek op zoek waren naar mensen met lef en initiatief, wilden wij hen niet betalen voor de bijeenkomsten wat nog eens extra bijdroeg aan een lage opkomst.

De inbreng van de deelnemers tijdens de workshops was zeer goed. Ondanks de lage opkomst kwamen men in beide bijeenkomsten met aanvullende ideeën en tot verbetering van de oorspronkelijke ideeën. De deelnemers kregen ruimte voor discussie en namen die ook waardoor er een open en positief kritische sfeer ontstond. Wel bleek er enige onduidelijkheid te bestaan over termen als 'effectiviteit voor boer' en 'haalbaarheid' waardoor beide groepen de ideeën op een andere manier beoordeeld hebben.

Het nabellen van betrokken melkveehouders over de gewenste invulling van de gekozen ideeën op hun bedrijf bleek noodzakelijk. Men kreeg twee weken de tijd om te reflecteren op de avond en op de mogelijkheden voor effectiever weidevogelbeheer binnen het eigen bedrijf. Tijdens die belronde werd meteen duidelijk wie op welk idee energie had.

De bijeenkomst rondom 'samen 20 ha extensief' in Lelystad, tenslotte, verliep ook iets anders dan gepland. Er was een beperkte opkomst maar de deelnemers waren wel actief. De presentatie van de ecooloog leidde tot intensieve discussies en goede ideeën, maar nam veel tijd in beslag. Vervolgens maakte tijdgebrek het onmogelijk de projectplannen gedetailleerd uit te werken. In plaats daarvan werden de grove contouren bediscussieerd en kregen de deelnemers de verdere uitwerking als huiswerkopdracht mee. Middels telefonisch contact is geprobeerd hen te sturen richting een goede aanpak.

Suggesties en aanbevelingen

De resultaten en bevindingen tijdens het project leiden tot een aantal suggesties en aanbevelingen ten aanzien van het beleid en/of eventuele vervolgacties:

- Tijdens de start van het project kregen we een positieve reactie op het feit dat dit project één van de weinige projecten was dat aandacht schonk aan melkveehouderijbedrijven die nog niet aan weidevogelbeheer doen. Helaas hebben we dit niet waar kunnen maken omdat deze groep veehouders moeilijk over te halen bleek om een avond te besteden aan weidevogelbeheer. Het blijft dan ook erg belangrijk om te onderzoeken hoe de gewone, moderne, melkveehouder te interesseren is in weidevogelbeheer. Steeds meer bedrijven moeten hun productie-efficiëntie verhogen om rendabel te blijven. Door de toenemende schaalvergroting van veel bedrijven wordt de beschikbare tijd om weidevogels te beschermen en maatregelen te nemen tegen het platrijden van nesten of het doden van pullen steeds kleiner. De vraag is waar de grenzen liggen van de mogelijkheden van deze veehouders. Op welke wijze zouden de grote moderne veehouderijbedrijven kunnen en willen bijdragen aan weidevogelbeheer? Misschien kan deze groep veehouders effectief benaderd worden via bijeenkomsten en netwerken van de melkveeacademie of via andere bestaande netwerken en kanalen binnen de melkveehouderij.
- Het is erg belangrijk om eventuele verdere onderzoek- en projectplannen op transparante wijze terug te koppelen naar alle betrokken organisaties en de verschillende initiatieven ten opzichte van elkaar duidelijk te positioneren. Vanuit de agrarische natuurverenigingen die bij de start van het project telefonisch en schriftelijk werden benaderd werd het signaal gegeven dat dit een van de vele projecten is op het gebied van weidevogels. Dit werkte demotiverend naar de melkveehouders toe. Bovendien riep het de vraag op hoe effectief geld wordt ingezet voor onderzoek.
- De financiering van weidevogelbeheer op grotere schaal verloopt nog problematisch. Niet alle melkveehouders met een hart voor de weidevogel zijn bereid daar zelf geld in te steken. Als de financiering in de toekomst alleen naar bepaalde kerngebieden gaat, krimpt de toch al beperkte groep melkveehouders die zich in willen zetten voor weidevogels mogelijk nog meer. Financiering door zuivelverwerkers kan misschien ook in de kleine gebieden het beheer overeind houden. De vergoeding zou dan moeten plaatsvinden op basis van het aantal nesten en de moeite die men steekt in het geschikt maken van het land voor de pullen (wat beide een vorm van monitoring vereist). Tijdens het project zijn al contacten gelegd met melkverwerkers, wat een eerste stap zou kunnen zijn om hen te betrekken bij het vraagstuk van weidevogelfinanciering in de toekomst.
- Een ander punt ten aanzien van de financiering is dat de subsidieregeling op een andere basis zou moeten plaatsvinden. Nu vindt subsidie in het voorjaar plaats op basis van het voornemen om op een bepaald perceel niet of later te maaien. Een veehouder maakt echter zijn keuze voor het maaien en bemesten van de percelen al in december en januari. Het kan zijn dat land waarop uiteindelijk subsidie komt voor de pullen, al bemest is voor een maaisnede. Dit land is dan door het vele dichte gras al ongeschikt voor de pullen. Het verdient de aanbeveling om de weidevogelsubsidieverstreking al aan het eind van een kalender jaar bekend te maken, zodat de maaikalender (het liefst samen met een vogelwacht) opgesteld kan worden met de wetenschap van een mogelijke subsidie. Een ander probleem is dat het voorkomt dat op percelen waarvoor al subsidie is verkregen geen vogels zitten. In bepaalde gebieden zijn al gebiedscoördinatoren

aangesteld die aangeven waar de vogels zitten en waar wel of niet gemaaid zou moeten worden. Deze coördinatoren zouden bijvoorbeeld aan kunnen geven of een veehouder de subsidie wel of niet moeten krijgen. Daarnaast kan monitoring van de bedrijven, mits uitgevoerd door deskundigen, leiden tot efficiëntieverhoging van de subsidies.

- Naast financiering is goede samenwerking en afstemming op verschillende fronten ook een belangrijke voorwaarde voor effectief weidevogelbeheer. Zo is samenwerking tussen veehouders en natuurbeheerders essentieel voor het creëren van weidevogelpercelen. Deze samenwerking kan de vorm krijgen van het onderling ruilen van percelen grond, zodat die percelen zo optimaal mogelijk benut kunnen worden, maar ook van het optimaliseren van terreinbeheer ten behoeve van weidevogelstellingen. Tijdens het project bleek echter dat deze samenwerking lang niet altijd even optimaal verloopt. Het verdient aanbeveling om aan de hand van voorbeelden te zoeken naar oplossingen voor ervaren problemen en mogelijkheden voor verbetering van de samenwerking, bijvoorbeeld door middel van een te organiseren bijeenkomst rondom dat onderwerp. Ook lijkt het voor de weidevogels effectief te zijn als er een goede samenwerking is tussen veehouders en vogelwachten. De vogelwachten kunnen veehouders attenderen op nesten en pullen en hen helpen bij het verplaatsen van de nesten.
- De inzet van de ecoloog tijdens de bijeenkomst rondom 'samen 20 ha extensief' werd als zeer waardevol ervaren door de deelnemers. Er bleken nog veel vragen en onduidelijkheden te zijn rondom de wensen van de weidevogel. Mogelijk is het waardevol een dergelijke presentatie voor een groter publiek te organiseren.

Vervolgonderzoek

Tenslotte worden de mogelijkheden voor vervolgonderzoek hieronder op een rij gezet.

- Twee van de ingediende pilotprojectplannen behelzen het realiseren van extensivering via intensivering. Bij deze plannen is de behoefte aan financiële ondersteuning heel beperkt. Het zijn dan ook weinig innovatieve plannen. Het lijkt echter wel verstandig de betrokken veehouders te volgen in hun acties en hen waar nodig bij te staan. Dat voorkomt dat de pilotprojecten onnodig voortijdig stranden. LTO-Noord of Nij Bosma Zathe zouden hierbij een rol kunnen spelen zodat meteen meer ruchtbaarheid gegeven wordt aan de wijze waarop de aanpassing van het weidevogelbeheer tot stand is gekomen. Meer bekendheid met de gevolgde methodiek (advisering op bedrijfsniveau ten aanzien van verbetering effectiviteit van weidevogelbeheer) kan aanleiding zijn voor meer veehouders om hun weidevogelbeheer te optimaliseren of mogelijk zelfs om weidevogelbeheer te starten doordat ook uitgebreid in is gegaan in de kosten en opbrengsten kant van de pilots. Door de interesse van andere veehouders voor deze systematiek kan meer invulling gegeven worden aan effectiever weidevogelbeheer en mogelijk aan vergroting van het aantal aaneengesloten hectare weidevogelbeheer.
- Het pilotproject rondom het netwerk van weidevogelboerderijen komt in aanmerking voor financiering binnen het kader van dit project. De vorming van een netwerk van weidevogelboerderijen is een innovatief plan omdat de kans groot is dat de weidevogelboeren met elkaar en met ecologen samen komen tot goed doordachte en onderbouwde uitvoerbare ideeën ter verbetering van de effectiviteit van het weidevogelbeheer. Daarnaast zullen deze veehouders niet aarzelen om die goede ideeën op het eigen bedrijf uit te werken waardoor er op termijn ook een indruk wordt verkregen van de effectiviteit van het idee in de praktijk. Om vernieuwing en kenniscreatie binnen het netwerk te garanderen is het echter wel noodzakelijk dat er goed gekeken wordt naar welke boeren wel en welke niet voor deelname in aanmerking komen. Daarvoor is eenduidige definiëring van de weidevogelboerderij een voorwaarde. Hierbij zou de initiatiefnemende melkveehouder een duidelijke rol moeten spelen.
- Het plan rondom de evaluatie van beheersvergoedingen valt eigenlijk buiten de scope van dit project omdat het niet focust op een innovatieve, effectievere manier van weidevogelbeheer. Toch wordt het door de begeleidingscommissie als noodzakelijk gezien. Er zou gezocht moeten worden naar alternatieve financieringsmogelijkheden voor dit project.
- Er zijn daarnaast een aantal andere onderwerpen en vragen naar voren gekomen die om vervolgonderzoek vragen en die op een of andere wijze gelinkt zijn aan het vervolgtraject. Een

van die onderwerpen is de definiëring van extensieve en intensieve landbouw. Momenteel is daar geen eenduidigheid over. Bovendien is er verschil van mening over wat de precieze effecten zijn van extensief en intensief grasland op weidevogels. Aanvullend onderzoek zou moeten leiden tot een preciezere, gedeelde definitie van extensieve c.q. intensieve landbouw en tot meer inzicht in de effecten van de mate van intensiviteit van graslandgebruik op weidevogels. Hierbij kan gedacht kan worden aan een praktijkinventarisatie en een literatuurstudie gevolgd door een meerjarige praktijkproef met verschillende intensiteit van landgebruik op meerdere veehouderijbedrijven in het land binnen weidevogelgebieden. De resultaten van een dergelijk onderzoek kan leiden tot betere adviezen aan de veehouders ten aanzien van landgebruik ten dienste van de weidevogels.

- Een andere vraag betreft de noodzaak en de mogelijkheden van selectief predatorbeheer ten behoeve van het in stand houden van de weidevogelpopulatie. Veel betrokken veehouders met weidevogelbeheer en vrijwilligers voelen zich op het gebied van de invloed van predatoren op de weidevogelpopulatie in de steek gelaten. Zij lijken een duidelijk negatief effect te zien van de predatoren op de overleving van de weidevogel en menen een toename te zien van het aantal weidevogelpredatoren als gevolg van het huidige jachtverbod. Deze veehouders en vrijwilligers raken gedemotiveerd in hun functie van weidevogelbeschermer door de lage aantallen nesten en vliegvlugge jonge grutto's. Nieuw onderzoek zou zich kunnen focussen op biotoopbeheer van de meest voorkomende predatoren: hoe is predatie van de weidevogel zoveel mogelijk te voorkomen, zowel op bedrijfsniveau als op gebiedsniveau. Ook zou men kunnen onderzoeken in hoeverre bejaging van de predatoren daadwerkelijk noodzakelijk, wenselijk en toelaatbaar is, bijvoorbeeld door middel van multistakeholderonderzoek. Verder hebben regelgevers behoefte aan een onderbouwd afwegingskader voor tijdelijke ontheffing van het jachtverbod op predatoren: wat werkt in welke situatie; wanneer neemt men welke maatregelen? Eerder genoemde onderzoeken kunnen hieraan bijdragen.
- Tenslotte is er tijdens het traject ook een onderzoeksonderwerp naar voren gekomen dat zich richt op de invloed van vormen van mest en mestaanwending op weidevogelpopulaties en de overleving van de weidevogeljongen. De overleving van grutto jongen en daarmee de gruttopopulatie lijkt beperkt te worden door te weinig voedsel in de vorm van insecten. Het aantal insecten zou toe kunnen nemen bij bemesting van het land met minder dan 100 kg N per hectare per jaar en wordt mogelijk nog meer verbeterd door het toedienen van organische mest (Van de Weijden en Guldemon, 2006). De veehouders die het onderzoeks idee hebben aangedragen waren zich bewust van deze mogelijkheden, maar vermoeden dat andere typen mest en andere typen aanwending ook bij zouden kunnen dragen aan de hoeveelheid voedsel voor de gruttojongen. Eerder is op Nij Bosma Zathe onderzoek uitgevoerd naar het effect van mest en mestaanwending op het aantal wormen voor de volwassen grutto. Eén manier om de effecten te ontdekken van de verschillende soorten mest en mestaanwending op de hoeveelheid voedsel voor gruttojongen is door op korte termijn aan te sluiten bij een project idee naar mogelijkheden van verwerking van gemeentelijk GFT-afval via compostering bij melkveehouders in de gemeente. Aan dit onderzoek zou monitoring van de hoeveelheid insecten en het aantal overlevende weidevogels toegevoegd kunnen worden. Op de iets langere termijn zou een literatuuronderzoek en een ervaringsonderzoek in de praktijk een eerste indruk kunnen geven van de mogelijkheden van de koppeling tussen verschillende mestsoorten, aanwendingsmethoden en het aantal aanwezige insecten en de overleving van weidevogeljongen. Dergelijk onderzoek kan stappen zetten in de richting van betere overleving van weidevogels en daarmee kan mogelijk de afname in het aantal weidevogels in Nederland geremd worden.
- Mestaanwending hoeft niet alleen een positief effect te hebben op de natuur. Overbemesting kan leiden tot extra uitspoeling van mineralen en mogelijke verslechtering van de waterkwaliteit. Het idee om een gedeelte van het bedrijf of gebied te extensiveren kan door de huidige mestwetgeving dan ook aanleiding zijn voor overbemesting van de intensievere graspercelen. De vraag is of de nadelen van het idee extensivering door intensivering opwegen tegen de voordelen, hier mogelijk betere overlevingskansen voor de weidevogel. Vooralsnog is niet op deze vraagstelling ingegaan, maar het verdient te aanbeveling om bij toekomstige projecten hier wel dieper op in te gaan.

Literatuurreferenties

- Melman, Th. C. P., A.G.M. Schotman en S. Hunink, 2004.
Evaluatie weidevogelbeleid; Achtergronddocument bij Natuurbalans 2004. Wageningen, Natuurplanbureau – vestiging Wageningen, Planbureaurapporten 9.
- Migchels, G., D. de Jong, P. Galama en F. Lenssinck, 2007.
Innoveren voor weidevogels. Menukaart voor effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven. Uitgave van ASG Veehouderij, onderzoeksprogramma Systeeminnovatie Multifunctionele Bedrijfssystemen.
- Terwan, P., J.A. Guldemonnd en J. Buijs, 2002.
Toekomst voor de grutto? – Gruttobedrijven doorgerekend. CLM rapport 549-2002, Utrecht.
- Van de Weijden, A.G.G. en J.A. Guldemonnd, 2006.
Wormenland en Vliegjesland. Onderzoek naar het verband tussen bemesting en bodemleven. CLM rapport 646-2006.

Bijlagen

Bijlage1 Verslaglegging bijeenkomsten Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven in Zegveld en In Heerenveen

Bijeenkomst Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven in Zegveld op 23 juni te Zegveld

De deelnemers merken op dat “de weidevogelboerderij” het liefste is wat ze willen. Is dat idee wel een idee dat de moderne boer aanspreekt? Hoe haal je ander boeren over om toch aan weidevogelbeheer te doen? De boeren geven aan dat het voor de grote boeren vooral makkelijk moet worden gemaakt. Makkelijk nesten en pullen vinden. Misschien kan een andere boer dan voor kuikenland zorgen?

De boeren zoeken naar mogelijkheden om de grote boeren bij het weidevogelbeheer te betrekken. Grote vraag is hoe de boeren collega's of burens meekrijgen in het weidevogelbeheer. De financiële resultaten van de bedrijven blijft voor een ieder voorop staan.

Er wordt aangegeven dat er misschien mogelijkheden voor een zogenaamde natuurschoonwet (nu voor landgoederen, dan voor weidevogelbeheerders). Vraag van de deelnemers is of het idee van de weidevogelboerderij erin blijft. Hoort die er wel tussen? Wordt daarmee de doelstelling van het project behaald?

De boeren geven aan dat vooral clusters van boeren nodig zijn voor het behoud van de weidevogel.

De haalbaarheid van het idee van de windmolens is gebiedsafhankelijk.

Er is strategisch gestickerd. Men heeft niet gekeken naar de haalbaarheid van de categorie “hulpmiddelen”. Men ging ervan uit dat die ideeën toch wel uitgevoerd zouden worden. Haalbaarheid is door velen impliciet geïnterpreteerd als haalbaar en interessant. “Weidevogelmarke” en “Weidevogelarrangementen” zijn volgens de veehouders te vaag om haalbaar te maken. Het idee zou positiever zijn als er gewerkt wordt met een gezamenlijke vergoeding.

“Samen voor 20 ha”: samenwerking met SBB of natuurmonumenten. Om aangewezen gronden beter te verdelen. SBB of natuurmonumenten zelf geven aan dat het weidevogelbeheer effectiever kan met behulp van melkveehouders. Er zijn veel weidevogels op plaatsen waar boeren aanwezig zijn. Is grondruil mogelijk? Indien er veel weidevogels op het land van de veehouder is, dan kan SBB of anderen, land ter beschikking stellen. Is kavelruil mogelijk?

Waarom heeft “onder de pannen” meer hartjes? De deelnemers geven aan dat dit idee voor stoppende boeren goed zou uitkomen. Rood voor groen. Het idee om gezamenlijk grond te kopen en dan daar te bouwen valt bij de veehouders goed in de smaak.

“Extensivering en samen 20 ha” lijkt beter haalbaar. Het is echter meer de wens. Die kant zou het op moeten gaan.

“De Weidevogelboerderij” kan meer haalbaar gemaakt worden (beter voor de veehouder) door financieringsvormen, faciliteren door technische mogelijkheden (boeren geven aan dat het een vereiste is om wel erg gek te zijn met weidevogels).

Er zijn weinig rode hartjes bij extensiveren omdat dat al gebeurt. Dit idee kan meer haalbaar gemaakt worden door flexibele regelingen. Creatievere regelingen (geld of grond). Er zou eens gekeken moeten worden of de moeite gecompenseerd kan worden met land of mestplaatsing. Er zou per jaar een regeling opgesteld moeten worden zoals de verenigingspakketten of de vliegende hectares.

Aantal hartjes: vijf hartjes te verdelen voor het idee wat men zou willen.
 Aantal groene stippen: vijf stippen te verdelen voor de haalbare ideeën

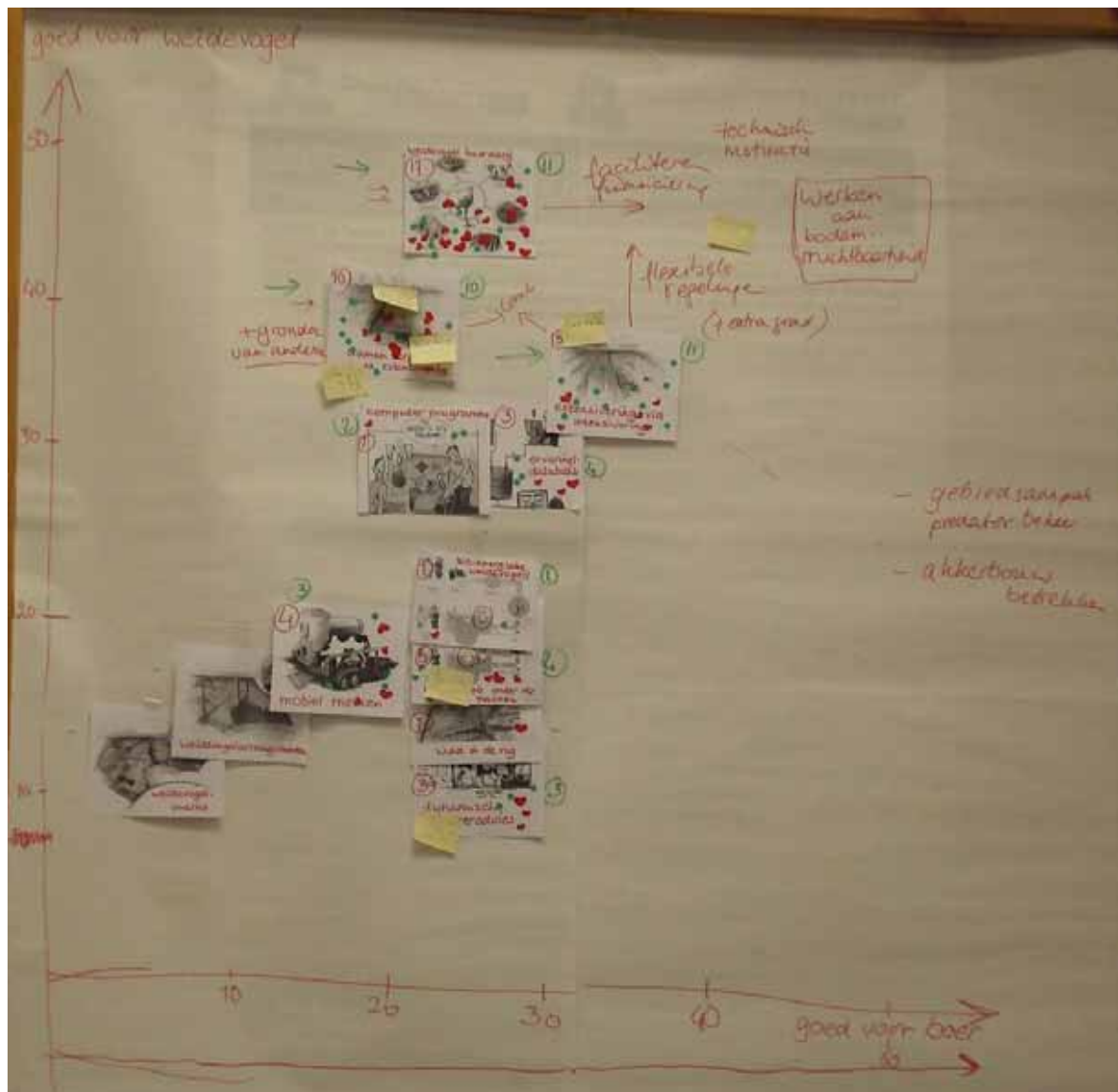
Idee	Effectief voor weidevogel	Effectief voor melkvee-houder	Aantal hartjes	Aantal groene stippen	Verbetering en effect ervan
Mobiel melken	26	20	4	3	
Dynamisch voeradvies	25	28	3	3	
Ervaringsdatabank	33	30	3	3	
Computerprogramma	30	25	1	2	
Extensivering via intensivering	39	34	5	11	Effectiviteit weidevogel verbeterd door flexibele regelingen of extra grond
Weidevogel-boerderij	47	25	17	11	Effectiever voor de boer door faciliteren en financiering en eventueel technische oplossingen
Vier bedrijven zorgen voor 20 ha extensivering	40	21	10	10	Het idee extensiveren via intensivering samenvoegen met samen 20 ha extensiveren. Effectiever voor de boer door grond ruil/ of grond verkaveling
Weidevogel-arrangementen	26	16			
Weidevogelmarkte	25	11			
Wind in de rug	24	24	4	1	
Onder de pannen	25	29	5	4	
Bio-energieke vogels	25	28	1	1	

Wat mist men?

- Werken aan bodemvruchtbaarheid/mestbewerking/mestaanwending: lagere mestkosten voor de boer en beter bodemleven. Dit idee kreeg veel bijval van de deelnemers
- Gebiedsgerichte maatregelen: predatie voorkomen door bomen kap, biovergister of compostering (openlandschap/energie) per gebied
- Akkerbouw erbij betrekken

Wie wil waarmee verder?

Persoon 1 : Werken aan bodemvruchtbaarheid (mestbewerking/mestaanwending)
 Persoon 2 : Extensivering via intensivering
 Persoon 3 t/m 6 : Samen 20 ha extensivering
 Persoon 7 : Dynamisch voeradvies, Onder de pannen (bebouwing)

Bijeenkomst Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven op 24 juni te Heerenveen

Deel één: presentatie en beoordeling van de ideeën op effectiviteit voor melkveehouder en weidevogel.

Het beoordelen van de ideeën was voor de veehouders ietwat verwarrend omdat de haalbaarheid verward kan worden met de effectiviteit voor de melkveehouder.

De termen intensief en extensief is subjectief. "Ten opzicht van wat is het intensief of extensief?" De aanname is dat er meer weidevogels op extensief land zijn dan op intensief land. Het is de vraag of dat altijd zo is.

Bespreken van beoordeling voor effectiviteit

Bij het beoordelen van de effectiviteit is ook gekeken naar de opbrengsten. Zodra het idee financieel beter zou kunnen zijn, dan is het beoordeeld als effectief voor de boer.

De meeste deelnemers kunnen geen goed verband leggen tussen windenergie en weidevogels. Hier heeft men de effectiviteit toch beoordeeld met haalbaarheid. Hierdoor is door een aantal deelnemers de effectiviteit voor vogels en boeren laag ingeschat.

Op een groot bedrijf is het gemakkelijker om mozaïekbeheer uit te voeren dan op een klein bedrijf.

Het beheren van weidevogels op een modern bedrijf is niet gemakkelijk. Het faciliteren van de weidevogel is complexer dan we denken.

Een deelnemer vraagt zich af hoe effectief de voorgestelde ideeën zijn als predatie het grootste probleem is? Een deelnemer ondervindt de huidige situatie alsof er een keuze gemaakt moet worden tussen de weidevogel of de predatoren. Kan de predatordichtheid aangepast worden aan de aanwezigheid van aantallen weidevogels?

Volgens een deelnemer kan de ervaringsdatabank effectief zijn als ook het beleid er in die databank kijkt.

Bespreken van beoordeling van wenselijkheid en haalbaarheid

"20 ha samen" is idee dat gewenst is. Nog beter is het om dit idee op meerdere plaatsen in de omgeving tot stand te brengen en om met meerdere ondernemers een groter stuk voor weidevogels te kunnen reserveren.

De ideeën van de "Weidevogelmarke" en "Weidevogelarrangementen" gaan qua wenselijkheid te ver omdat de veehouder dan geen eigen baas meer is op het bedrijf. Dat spreekt de melkveehouders niet aan.

Het opzetten van een gebiedsplan vindt al plaats in Friesland en in Groningen. Het kan relatief makkelijk zijn om een plasdras te krijgen (zonnecellen en een pompje). De haalbaarheid van "samen 20 ha" kan verbeterd worden door de mogelijkheid van samenwerking met SBB of Natuurmonumenten. Dit is afhankelijk van het gebied. Veenstra geeft aan dat bij hen de samenwerking met SBB goed is, er is veel uitruil mogelijk. Misschien kunnen zij een voorbeeld zijn voor een gebied in het westen van het land?

Ook het idee "Extensivering door intensivering" kan mogelijk samen uitgevoerd worden met Natuurbeheer. Hierdoor wordt dit idee effectiever voor de weidevogel en de veehouder. De deelnemers vonden "Extensivering door intensivering" op een individuele boerderij niet voldoende interessant.

Een effectieve aanpak ten gunste van de weidevogel is mogelijk ook de combinatie van samen 20 ha met een weidevogelboerderij.

Het regelen van een vergoeding voor plasdras samen met natuurmonumenten kan geregeld worden met SAN, een 8 juni pakket en plasdras in een gebiedspakket. Voor het graven van een plas is een vergoeding mogelijk binnen SAN.

Wat is de haalbaarheid van selectief predator beheer? De deelnemers reageren hierop gezamenlijk: De faunawet schijnt ruimte te bieden. Het is niet gemakkelijk, maar is wel mogelijk. Wat is het effect van het bejagen van predatoren voor de weidevogels op het imago van weidevogel beheerders en boeren? Houd rekening met het draagvlak van de burger voor het bejagen van predatoren. Voorkom wildgroei bij zelfregulatie. De reden moet beter onderbouwd worden. Gedegen onderzoek is daarvoor nodig. Kijk samen met de ecologen hoe de vraag over predatie echt goed onderzocht kan worden. Laat andere organisaties (IVN,...,...) kijken naar de effecten van predatie. Laat hen vertellen hoe het werkelijk is. Onderzoek kan uitgevoerd worden door de predatoren te voorzien van een zender en door pullen te chippen.

Is een vliegende brigade voor het onderbouwen van een aanvraag voor het bejagen van predatoren in de Noordelijke provincies een optie?

De deelnemers geven aan dat "Mobiël melken" mogelijk meer problemen geeft voor de weidevogels dan dat het oplossingen biedt. Als voorbeeld wordt gegeven de problemen rond het verrijden van de robot.

De deelnemers geven aan dat de ideeën met betrekking tot de financiële hulpmiddelen niet haalbaar lijken, behalve misschien woningbouw. Zij vinden het idee het overwegen waard als met het geld van woningbouw in een gebied heel veel gedaan kan worden aan weidevogelbeheer. De deelnemers denken ook aan extra vergoedingen voor het bebouwen (huizen of wegen) van weidevogelland. Het land heeft namelijk niet alleen de waarde van het land, maar geeft ook opbrengsten voor het weidevogelbeheer. Misschien is een vergoeding voor die gemiste inkomsten ook mogelijk.

De Weidevogeldatabank wordt al opgezet.

In dat verband is men ook een soort weidevogelacademie aan het oprichten.

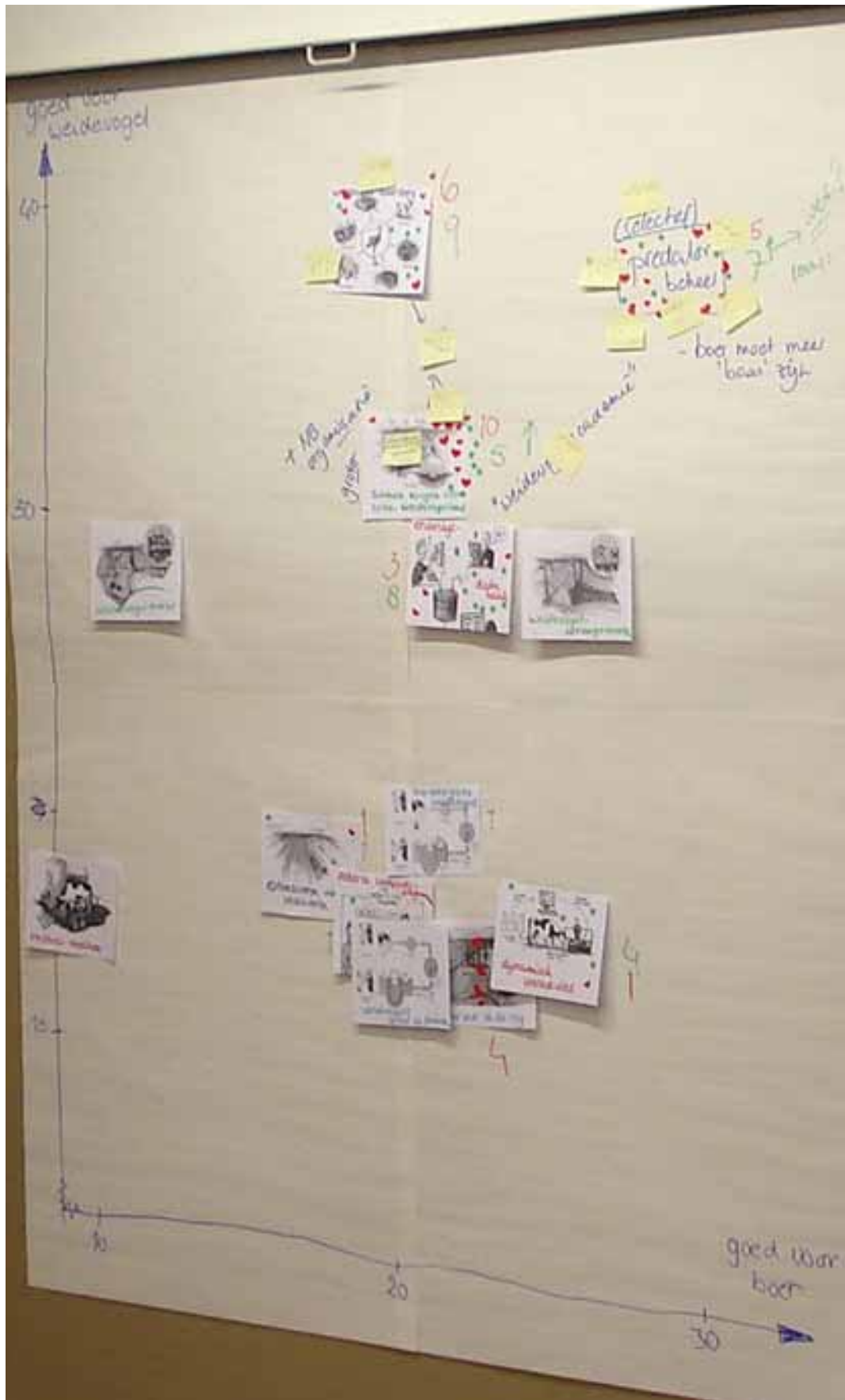
Idee	Effectief voor weidevogel	Effectief voor melkvee-houder	Aantal hartjes	Aantal groene stippen	Verbetering en effect ervan
Mobiel melken	20	10			
Dynamisch voeradvies	20	26	1	4	
Ervaringsdatabank	27	23	3	8	
Computerprogramma	19	20		1	
Extensivering via intensivering	22	19	1	1	
Weidevogelboerderij	37	20	6	9	
Vier bedrijven zorgen voor 20 ha extensivering	31	21	10	5	Afhankelijk van natuurorganisaties
Weidevogelarrangementen	27	27			
Weidevogelmarkte	28	11			
Wind in de rug	18	24	4		
Onder de pannen	18	20			
Bio-energieke vogels	22	22		1	

Aangevuld idee:

Selectief predatorbeheer : 15 hartjes en 7 stippen.
 Mogelijke belemmeringen zijn de wetgeving en het imago.
 Weidevogelacademie:

Wie wil waarmee verder?

Persoon 1, persoon 2: weidevogelacademie
 Persoon 3, Persoon 4: Samen zorgen voor 20 ha weidevogelland
 Persoon 2: combinatie van weidevogelboerderij en samen 20 ha weidevogelland
 Persoon 5, en 6: Weidevogelboerderij
 Persoon 2, 3, 5, 6, 7 en 8: Selectief predator beheer.

Bijlage 2

Weidevogels anders beheren

Weidevogelbeheer kan effectiever. Wageningen UR gaat kijken of een geheel nieuwe aanpak kansen heeft. De universiteit roept daarbij de hulp in van melkveehouders die willen meedenken.

Wageningen UR heeft mogelijke ideeën voor nieuwe vormen van weidevogelbeheer samengebracht in de notitie 'Innoveren voor weidevogels'. Samen met melkveehouders wordt gekeken of deze praktisch zijn te maken.

Bijvoorbeeld via mobiel melken waardoor mozaïekbeheer mogelijk wordt, één van de meest effectieve vormen van weidevogelbeheer. Of een computerprogramma inzetten bij het maken van een flexibel voeradvies bij het voeren van beheergras. Ook samenwerking tussen verschillende bedrijven of binnen een bepaald gebied lijkt mogelijkheden te bieden.

„Met de melkveehouders willen we brainstormen over deze vernieuwde aanpak. Daarvoor zoeken we veertig tot

zestig boeren uit West- en Noord-Nederland, daar waar de meeste weidevogels zitten”, zegt projectleider Monique Mul van Wageningen UR. „Samen willen we kijken of de ideeën praktisch zijn te maken en of het werkt. Voor een aantal melkveehouders bestaat de mogelijkheid om de ideeën met hulp van experts en adviseurs verder aan te scherpen en te komen tot een duidelijk beeld van risico's en haalbaarheid.”

Uitgangspunt is het verbeteren van het weidevogelbeheer in combinatie met

behoud van het saldo in de moderne melkveehouderij. Dat kan ook door de kosten van weidevogelbeheer te financieren met andere activiteiten, zoals een windmolen of een vergistingsinstallatie. „Weidevogelbeheer zou niet alleen afhankelijk moeten zijn van subsidie”, vindt Mul.

MEE DOEN

Belangstellenden kunnen zich tot 6 juni opgeven bij Wageningen UR, ter attentie van Monique Mul, Postbus 65,

8200 AB Lelystad (0320) 293535 of monique.mul@wur.nl onder vermelding van naam, adres, woonplaats, telefoonnummer, email-adres en eventueel de naam agrarische natuurvereniging.

De eerste avondbijeenkomst is op 23 of 24 juni, één voor het noorden en één voor het westen van het land. Daarna zijn er vier bijeenkomsten waarin boeren in groepen de ideeën toetsen. De melkveehouders krijgen geen vergoeding, wel begeleiding en advies van deskundigen.

Bijlage 3

interessante workshops kan de vergoeding van €0,50 per 100 kg. melk of de toegevoegde waarde voor onze Beemster kaas u mogelijk overhalen om alsnog deel te nemen aan het Caring Dairy-programma.

Deze zomer wordt het workshopaanbod voor 2009 verder uitgewerkt. Heeft u nog suggesties voor nieuwe workshops, laat het ons weten. Voor meer informatie, vragen en opmerkingen over Caring Dairy kunt u contact opnemen met Klaas Jan van Calker of Corine Kroft (0299-689200).

Effectief weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven: veehouders gevraagd!

In het vorige CONTACT is de tekst over effectief weidevogelbeheer niet goed gepubliceerd. Om deze reden nogmaals de gehele tekst over dit onderwerp.

Het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft het actieprogramma "Een rijk weidevogellandschap" ontwikkeld. Doel van dit programma is de verdere achteruitgang van de weidevogelpopulatie op melkveehouderijbedrijven voorkomen en herstel van de populatie zichtbaar en meetbaar bevorderen.

De Animal Sciences Group in Lelystad gaat samen met experts van onder meer natuurverenigingen en melkveehouders aan de slag. Tijdens een startbijeenkomst wordt gediscussieerd

over hoe effectief weidevogelbeheer op melkveebedrijven vormgegeven kan worden. Hierbij wordt ook gekeken naar de haalbaarheid en risico's. De kennis en ervaring van melkveehouders is hierbij dus van groot belang! Voor deze bijeenkomst is het belangrijk dat voorlopers met betrekking tot weidevogelbeheer aanwezig zijn maar ook melkveehouders die nu nog sceptisch staan ten opzichte van weidevogelbeheer.

CONO Kaasmakers wil duurzaamheid in haar gehele bedrijfsvoering integreren. Dit komt onder meer tot uiting met het Caring Dairy programma. Initiatieven om de weidevogelpopulatie in Nederland op pijl te houden, worden daarom ondersteund door CONO Kaasmakers. Heeft u interesse om mee te denken over weidevogelbeheer op moderne melkveebedrijven, neem dan contact op met Klaas Jan van Calker (k.calker@cono.nl of 0299-689200).

Insturen aanmeldingsformulier PPN programma

CONO Kaasmakers heeft, net als de andere Nederlandse zuivelondernemingen, de ambitie om in 2011 een minimale status of deelname aan een beheersprogramma voor paratbc en salmonella te vereisen. Voor paratbc stimuleert CONO Kaasmakers de veehouders om deel te nemen aan het PPN (Programma Paratuberculose Nederland) programma van de GD (GezondheidsDienst). Alle veehouders hebben daarvoor eind april een aanmeldingsformulier ontvangen. Veel veehouders hebben dit formulier inmiddels teruggestuurd. ➤

Bijlage 4 Projectvoorstel “Netwerk weidevogelboerderijen”

In Nederland is een aantal melkveehouders dat het weidevogelbeheer centraal stelt in de bedrijfsstrategie. De melkveehouderij zorgt voor verlaging van de kosten die gemaakt worden voor het weidevogelbeheer. Deze weidevogelbeherende melkveehouders zijn op zoek naar mogelijkheden om het weidevogelbeheer te verbeteren en tegelijkertijd melk te kunnen blijven leveren. Bij deze veehouders zijn vragen ontstaan zoals onder andere: welk type melkkoe kan ik het beste op deze weidevogelboerderijen inzetten, hoe kan ik mijn land nog betere optimaliseren voor de weidevogel en op welke wijze kan ik de bemesting van het land het beste uitvoeren.

Er is behoefte aan kennisuitwisseling tussen de weidevogelboeren onderling en tussen deze weidevogelboeren en ecologen die gespecialiseerd zijn op het gebied van weidevogels. Deze kennisuitwisseling kan plaatsvinden op de bedrijven zelf en door excursies naar weidevogelgebieden.

De kennis die de weidevogelboeren hebben aangevuld met de kennis die zij van elkaar en de ecologen verkrijgen tijdens de netwerkbijeenkomsten, kan bijdragen aan het weidevogelbeheer op de melkveebedrijven die ook weidevogelbeheer uitvoeren, mits de verkregen informatie beschreven wordt en verspreid.

Geschat aantal deelnemende weidevogelboeren: 10

Doel: optimaliseren kennis uitwisseling en verkennen van nieuwe methoden om het beheer van weidevogels te optimaliseren. Het produceren van melk komt op deze bedrijven op de tweede plaats.

Plan van aanpak:

1. Benaderen van weidevogelboeren
2. Oprichten van netwerk bestuur bestaande uit 3 boeren en een procesbegeleider.
3. Aanhalen van contacten met ecologen gespecialiseerd op het gebied van weidevogelbeheer
4. Eerste bijeenkomst waarin de wensen van de deelnemende weidevogelboeren geïdentificeerd worden. Hiermee kan het netwerkprogramma gestuurd worden.
5. Bedrijfsbezoeken: voor aanvang van de bedrijfsbezoeken worden de belangrijkste kenmerken van het bedrijf rond gestuurd met de belangrijkste tip die de weidevogelboer heeft voor zijn collega's. Tijdens de rondgang over het bedrijf vindt er kennisuitwisseling plaats tussen de weidevogelboeren. Er zal geprobeerd worden om afwisselend een ecooloog bij de bijeenkomsten mee te laten lopen. Tips en opmerkingen worden ter plaatse beschreven. Iedere weidevogelboer reflecteert aan het eind van het bedrijfsbezoek wat hij geleerd heeft en wat hij de gastheer wil leren. De verslagen van de bedrijfsbezoeken worden verstuurd naar de deelnemende weidevogelboeren en de betrokken ecologen. Indien 10 boeren meedoen dan zal ongeveer elke maand een excursie plaatsvinden.
6. Drie keer in het jaar komt het netwerk bestuur bijeen om de voortgang van het project te bespreken en om extra aandacht te besteden aan de kennisuitwisseling en kennisverspreiding
7. Aan het eind van het jaar wordt er een verslag geproduceerd waarin per weidevogelboer de meest waardevolle tips komen te staan en de antwoorden op zijn vragen en de overgebleven vragen.

Bijlage 5 Projectvoorstel “Extensiveren via intensivering” te Gaastmeer

Weidevogel Opkrik Advies

Gaastmeer

December 2008

Weidevogel Opkrik Advies

De weidevogelstand staat onder druk. Het aantal weidevogels is de laatste decennia gehalveerd of soms zelfs nog meer afgenomen. Op vele manieren wordt geprobeerd een halt toe te brengen aan deze neergang. Een van de manieren om samen met de grondgebruiker hieraan te werken is het Weidevogel Opkrik Advies. Samen met de grondgebruiker, veehouder of akkerbouwer, wordt een bedrijfsspecifiek plan opgesteld. Hierbij wordt gekeken naar de feitelijke situatie op het landbouwbedrijf en de landerijen die in haar gebruik zijn, maar ook naar de omgeving en omgevingsfactoren.

Doel is om samen met de grondgebruiker een plan op te stellen door een ter zake deskundige. Dit plan is zodanig opgesteld dat de maatregelen die erin genoemd worden, door de veehouder als werkbaar en uitvoerbaar worden ervaren, met als uiteindelijke doel de omgevingsfactoren voor de weidevogels te optimaliseren. De habitat voor de weidevogel wordt aantrekkelijk gemaakt om haar uit te nodigen om daar te komen broeden en haar kroost groot te brengen.

Melkveehouderijbedrijf te Gaastmeer.

1. Bedrijfssituatie

Het melkveebedrijf ligt in de Skriezekrite “Idzega”. Het bedrijf en Piet heeft nu al veel weidevogels. Het bedrijf heeft 64 hectare grond, verdeeld over meerdere lokaties. Alles is grasland. Er zijn 87 koeien, 30 pinken en 30 kalveren. Er wordt een quotum van 720.000 kg melk volgemolken.

Het melkveebedrijf is nu al actief bezig met weidevogelbeheer en wil dit verder uitbreiden, mits het niet ten koste gaat van het bedrijfsresultaat. Het aantal weidevogels op het bedrijf. In 2008 waren er 21 Gruttonesten, 7 nesten van de kievit, 6 nesten van de tureluur, 1 nest van de scholekster. De weidevogelbescherming wordt tezamen met de vogelwachters en de Skriezekrite uitgevoerd.

2. Huidig weidevogelbeheer.

Het melkveebedrijf heeft 53 hectare is als ‘gewoon’ grasland in gebruik, 7,5 hectare wordt van Staatsbosbeheer gepacht als 15 juni land en 4 hectare is grasland met vluchtheuvels. (Hiervan is 2 hectare verplicht vanuit de SAN regeling en nog eens 2 hectare als extra met een vergoeding vanuit de ANV Súdwesthoeke, dit mag 1 juni gemaaid worden). Het achterste deel van de huiskavel (ca 25 hectare) is weidevogelrijk. Vooral grutto’s en een paar tureluurs voelen zich hier thuis en nestelen er. Samen met de buurman is besloten om de tussenliggende sloot als hoogwatersloot te gaan gebruiken. Er zijn op de huiskavel geen mogelijkheden om bijvoorbeeld plas-dras aan te leggen, daarvoor liggen de percelen te hoog. Op afstand liggen 2 percelen waar vroeger veel kieviten zaten en broeden. Deze percelen, 12 en 13, zouden weer ingericht kunnen worden voor bijvoorbeeld broedplaatsen voor kieviten. Op de percelen die gehuurd worden van SBB weinig weidevogels, en de twee aangrenzende eigen percelen een klein aantal. De aangrenzende percelen van de buurman herbergen 5 gruttopen.

3. Advies toekomstig weidevogelbeheer.

Het melkveebedrijf overweegt om zelf mais te gaan telen. Dit zou mooi kunnen op de percelen 12 en 13, deze liggen op afstand en liggen in een gebied waar kieviten aanwezig zijn. Op deze percelen hebben vroeger ook kieviten gebroed. Kieviten, en ook scholeksters, houden wel van maisland om op te broeden. Deze beide aspecten zouden elkaar kunnen versterken.

Op het ene perceel op de Burd, perceelnummer 5, broeden vorig jaar een grutto en een kievitenpaar. De melkveehouder heeft toen al de strook met de nesten laten staan. Advies is hier om op dit perceel, ongeveer 1 hectare (het perceel is totaal bijna 3 hectare groot) in het voorjaar niet te bemesten. De bemesting kan dan na de eerste snede plaatsvinden, maar wel zodanig dat er op jaarbasis evenveel N-gift gestrooid wordt. De totale jaaropbrengst zal niet veel minder zijn, maar de variatie in grasgroei en daarmee het verschil in graslengte zal er zeker zijn, die geeft een mozaiekpatroon op het perceel.

De percelen aan de Fiskerbuorren (15 en 16) gebruiken voor voor het voorweiden met jongvee. Dit kan prima tot 1 mei, daarna rust geven tot 15 juni. De beide aangekochte percelen die ernaast liggen kunnen dan gebruikt worden in mei om de dieren te weiden. In overleg met SBB zou op de percelen 15 en 16 afwisselen bemest kunnen worden met drijfmest en rûge dong (vaste mest). Door deze bemesting en de variatie erin kan het bodemleven gestimuleerd worden en daarmee de aantrekkelijkheid voor de weidevogels.

Op de percelen waar geen weidevogels broeden kan het gebruik geïntensiveerd worden en op de percelen waar veel vogels zitten juist geëxtensiveerd. De totale bedrijfsopbrengst zal daar nauwelijks van wijzigen, en de omstandigheden voor de weidevogels verbeteren.

4. Beheerwijzer

Het computerprogramma “Weidevogel-Beheerwijzer” is gebruikt voor de berekening van de voedertechische en economische gevolgen van verschillende weidevogelpakketten op het bedrijf. De arbeidsopbrengst van het bedrijf is € 1913 hoger in de huidige situatie met de huidige beheermaatregelen als je dit vergelijkt met situatie wanneer er geen beheersland op het bedrijf wordt toegepast. Er is ook berekend waar het omslagpunt ligt van de maximale hoeveelheid beheersland op het bedrijf, zonder dat dit ten koste gaat van de arbeidsopbrengst. Als de hoeveelheid beheersland verhoogd wordt naar 24 hectare gaat de bedrijfsopbrengst nog iets omhoog naar € 3660,-. Er kan maximaal 24 hectare beheersland op het bedrijf toegepast worden. De voederwaarde van de graskuil zal wel dalen, waardoor er voor bijna € 6100, aan krachtvoer extra aangekocht moet worden. Zeker als de krachtvoerprijzen hoog zijn, zal dit ten koste gaan van het rendement was hierboven. Een deel van de bedrijfsopbrengst gaat dan verloren. Ook is berekend wat de inpassing van 6 hectare snijmais betekent. (percelen 12 en 13) in plaats van grasland in

normaal gebruik. De bedrijfsopbrengst is dan € 3321,- hoger dan de huidige situatie met grasland en beheersland in het bedrijfsplan.

Meer beheersland biedt meer mogelijkheden voor variatie in graslengte en dus meer mogelijkheden van mozaïekbeheer op de boerderij.

De maximale hoeveelheid beheersland in het bouwplan is 31 hectare. Meer is niet inpasbaar omdat de beweiding van het vee in het gedrang komt en niet meer toegepast kan worden. Echter de hoeveelheid beheersvoer is in de maximale situatie te groot om het zonder productieverlies aan de koeien te voeren. Dit heeft tot gevolg dat er meer koeien gehouden moeten worden om het melkquotum vol te melken. Dit kan tot gevolg hebben dat de stal te klein wordt. Als dat het geval is dan zal er bijgebouwd moeten worden met alle kosten van dien. Dan daalt de arbeidsopbrengst enorm.

Uitvoering en monitoring.

De melkveehouder overweegt om mais te gaan telen op de percelen 12 en 13. Dit levert hem een financieel voordeel op. En het biedt de mogelijkheid voor met name kieviten en scholeksters om op het maisland te gaan broeden. De percelen bij de Finkebuorren is hij van plan in 2009 anders te gaan gebruiken: zoals in het advies omschreven is. Dat is nu goed mogelijk omdat de melkveehouder daar land aangekocht heeft en zodoende meer mogelijkheden heeft om de beweiding rond te zetten.

Eind 2009 kan met de melkveehouder gemonitord worden wat de effecten van het veranderde bouwplan op de weidevogelstand zijn geweest, dit voor zover dit op basis van 1 jaar te beoordelen is.

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

	Zonder beheer	Met beheer
Beweidingssysteem koeien ?	B4 + 8	B4 + 8
Beweidingssysteem pinken ?	Weiden	Weiden
Beweidingssysteem kalveren ?	Weiden	Weiden
Melkquotum bedrijf (kg) ?	720000	
Aantal koeien ?	85	
Vervanging veestapel (%)	27	
Grondsoort ?	Veen met kleidek (< 40 cm)	
Grondwatertrap ?	II	
Bemestingsregime grasland (%) ?	100	
Oppervlakte maisland (ha) ?	0	0
Oppervlakte beweidbaar grasland (ha) ?	53	53
Oppervlakte overig grasland (ha) ?	11	0
Oppervlakte beheersgrasland (ha)		11
Verkoopprijs beheersvoer (euro/ton)		0

Aandeel van de diverse weidevogelpakketten op het beheersgrasland		
Beheerpakket 1: Uitgestelde maaidatum tot 1 juni (%)		
Beheerpakket 2: Uitgestelde maaidatum tot 8 juni (%)		0
Beheerpakket 3: Uitgestelde maaidatum tot 15 juni (%)		67
Beheerpakket 4: Uitgestelde maaidatum tot 23 juni (%)		0
Beheerpakket 5: Vluchtstroken in weiland (%)		33
Beheerpakket 6: Plas-dras, droog op 15 april (%)		0
Beheerpakket 7: Plas-dras, droog op 15 mei (%)		0

Invoerscherm beheerwijzer huidige situatie

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

Voedertechische en economische gevolgen van het inpassen van weidevogelpakketten op het bedrijf		
Technische kengetallen ?	Per bedrijf	
N-jaargift grasland	- 2 kg/ha	
Maaipercantage totaal	- 12 %	
Netto opbrengst grasland	- 319 kVem/ha	
Zelfvoorzieningsgraad	+ 2 %	
Krachtvoeropname koeien	+ 89 kg/koe	
Krachtvoeropname pinken	+ 502 kg/pink	
Krachtvoeropname kalveren	+ 19 kg/kalf	
Economie ?	Per bedrijf	Per ha beheer
Opbrengst beheersvergoedingen	+ 4587 euro	+ 417.0 euro
Opbrengst verkoop ruwvoer	+ 144 euro	+ 13.1 euro
Kosten aankoop ruwvoer	0 euro	0.0 euro
Kosten aankoop krachtvoer	+ 3232 euro	+ 293.8 euro
Netto voerkosten	+ 3088 euro	+ 280.7 euro
Variabele kosten grasland	- 299 euro	- 27.2 euro
Loonwerkkosten	- 1516 euro	- 137.8 euro
Saldo (incl. loonwerk)	+ 3367 euro	+ 306.1 euro
Arbeidsopbrengst	+ 1913 euro	+ 173.9 euro

Resultaat huidige situatie t.o.v. geen beheersland

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

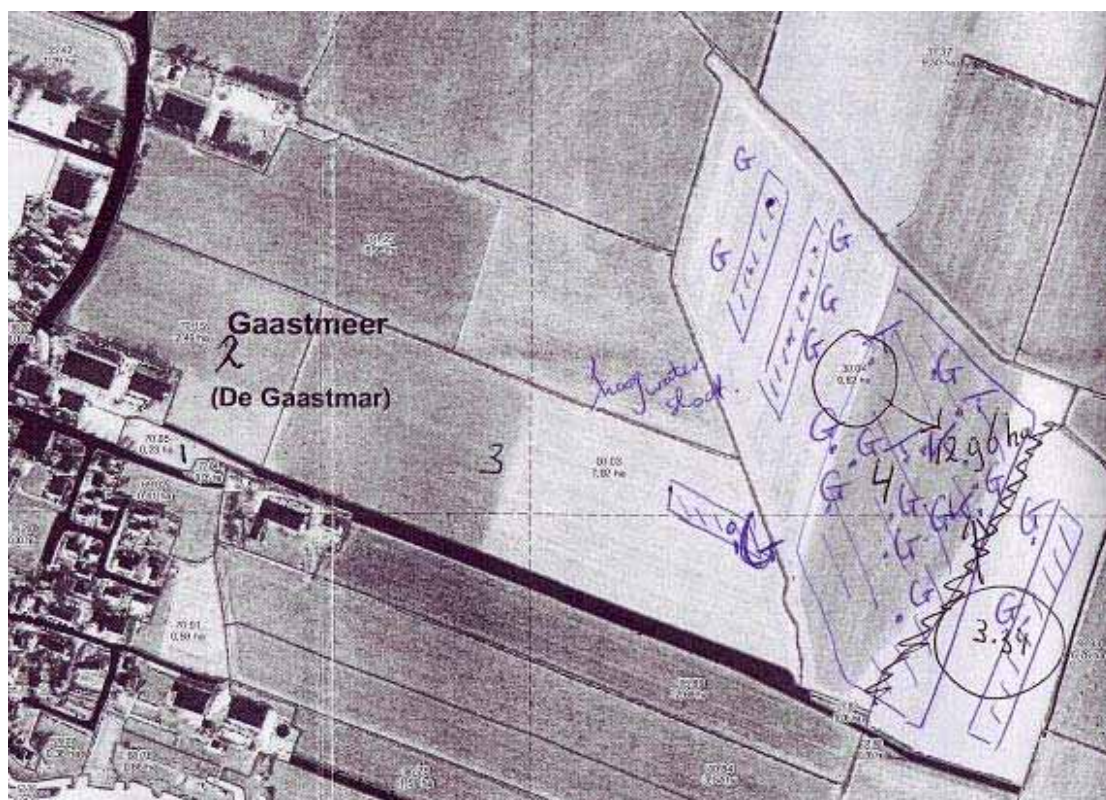
	Zonder beheer	Met beheer
Beweidingssysteem koeien ?	B4 + 8 	B4 + 8
Beweidingssysteem pinken ?	Weiden 	Weiden
Beweidingssysteem kalveren ?	Weiden 	Weiden
Melkquotum bedrijf (kg) ?	720000	
Aantal koeien ?	85	
Vervanging veestapel (%)	27	
Grondsoort ?	Veen met kleidek (< 40 cm) 	
Grondwatertrap ?	II 	
Bemestingsregime grasland (%) ?	100	
Oppervlakte maisland (ha) ?	0	0
Oppervlakte beweidbaar grasland (ha) ?	53	40
Oppervlakte overig grasland (ha) ?	11	0
Oppervlakte beheersgrasland (ha)		24
Verkoopprijs beheersvoer (euro/ton)		0
Aandeel van de diverse weidevogelpakketten op het beheersgrasland		
Beheerpakket 1: Uitgestelde maaidatum tot 1 juni (%)		0
Beheerpakket 2: Uitgestelde maaidatum tot 8 juni (%)		0
Beheerpakket 3: Uitgestelde maaidatum tot 15 juni (%)		82
Beheerpakket 4: Uitgestelde maaidatum tot 23 juni (%)		0
Beheerpakket 5: Vluchtstroken in weiland (%)		15
Beheerpakket 6: Plas-dras, droog op 15 april (%)		0
Beheerpakket 7: Plas-dras, droog op 15 mei (%)		3

Invoer met 24 hectare beheersland, waarvan ½ ha plasdras

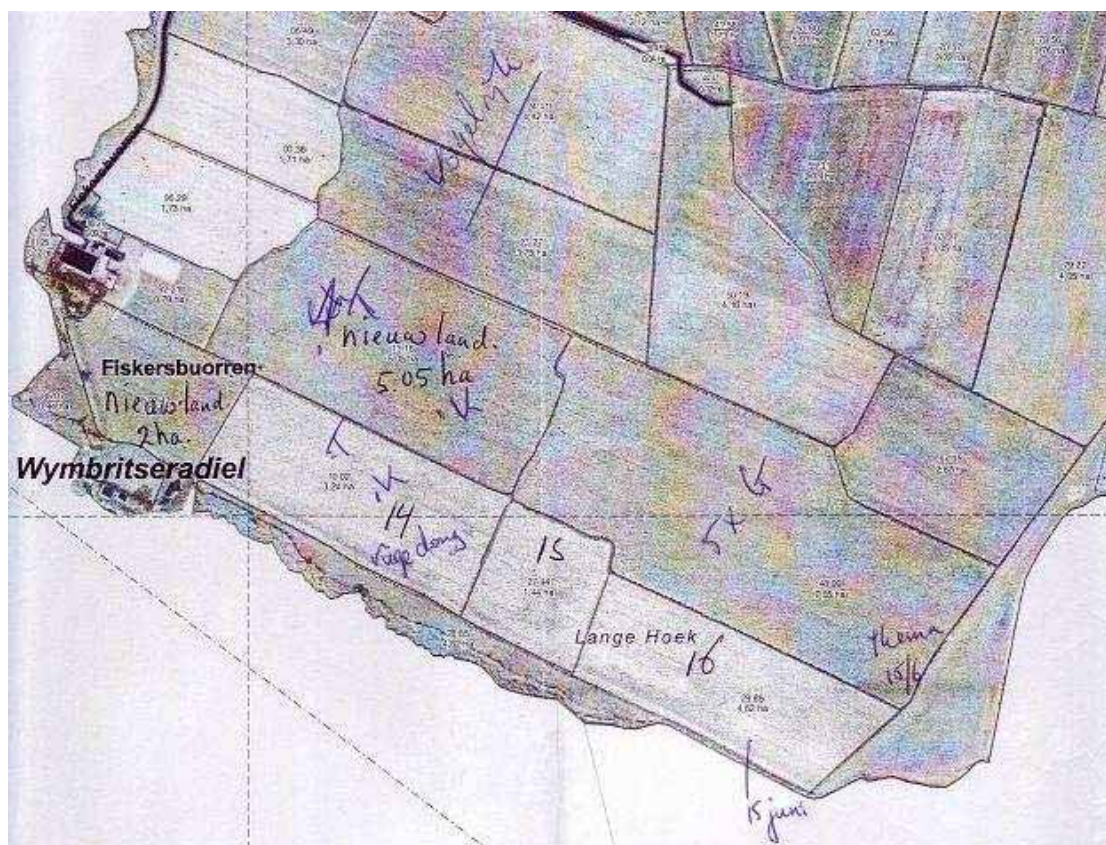
Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

Voedertechische en economische gevolgen van het inpassen van weidevogelpakketten op het bedrijf		
Technische kengetallen ?	Per bedrijf	
N-jaargift grasland	- 19 kg/ha	
Maaipercantage totaal	- 29 %	
Netto opkrenst grasland	- 900 kVem/ha	
Zelfvoorzieningsgraad	- 0 %	
Krachtvoeropname koeien	+ 265 kg/koe	
Krachtvoeropname pinken	+ 558 kg/pink	
Krachtvoeropname kalveren	+ 132 kg/kalf	
Economie ?	Per bedrijf	Per ha beheer
Opbrengst beheersvergoedingen	+ 10386 euro	+ 432.8 euro
Opbrengst verkoop ruwvoer	- 2298 euro	- 95.8 euro
Kosten aankoop ruwvoer	0 euro	0.0 euro
Kosten aankoop krachtvoer	+ 6099 euro	+ 254.1 euro
Netto voerkosten	+ 8398 euro	+ 349.9 euro
Variabele kosten grasland	- 1530 euro	- 63.7 euro
Loonwerkkosten	- 1700 euro	- 70.8 euro
Saldo (incl. loonwerk)	+ 5294 euro	+ 220.6 euro
Arbeidsopbrengst	+ 3660 euro	+ 152.5 euro

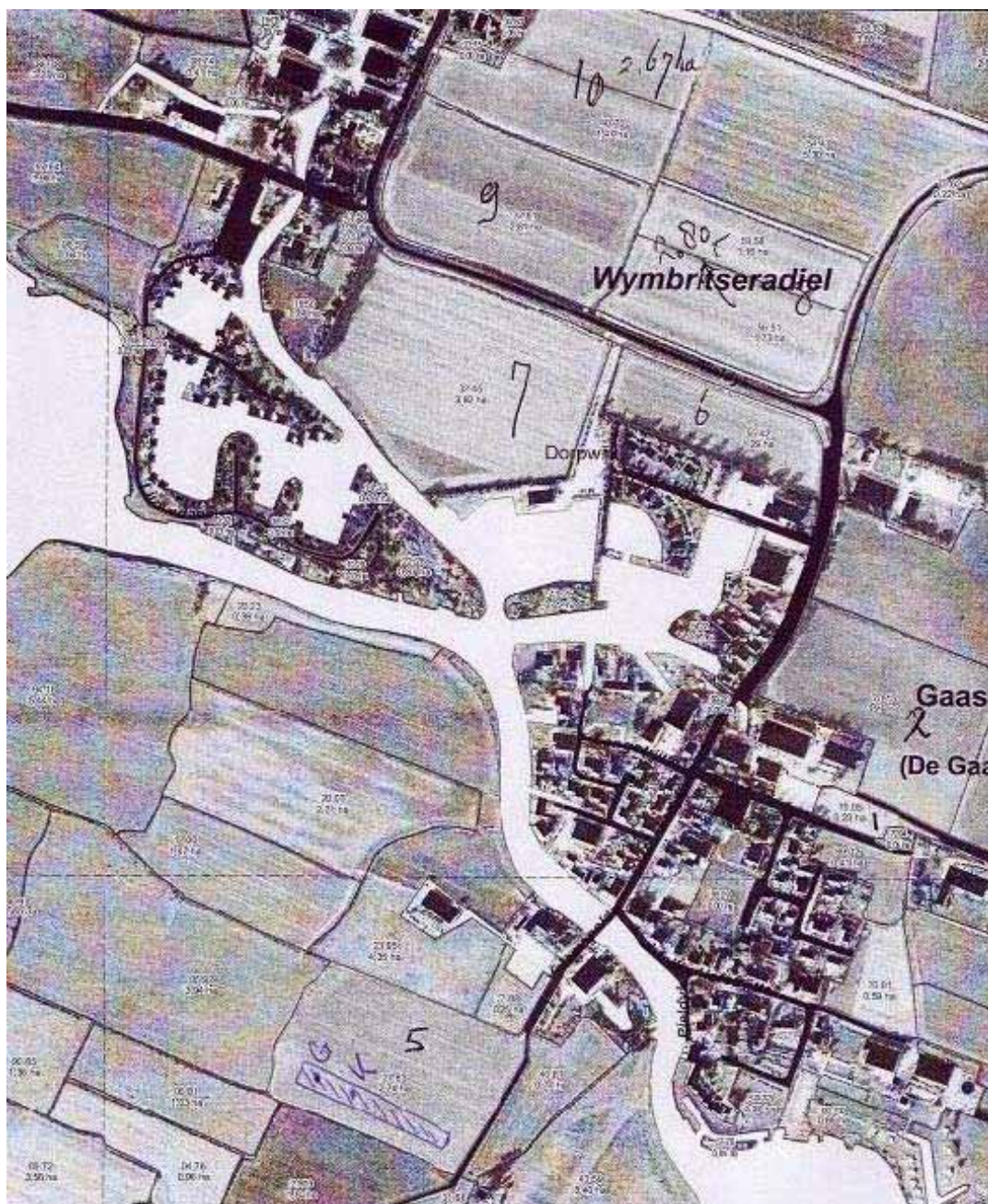
Resultaat beheer van 24 hectare, waarvan ½ ha plasdras.

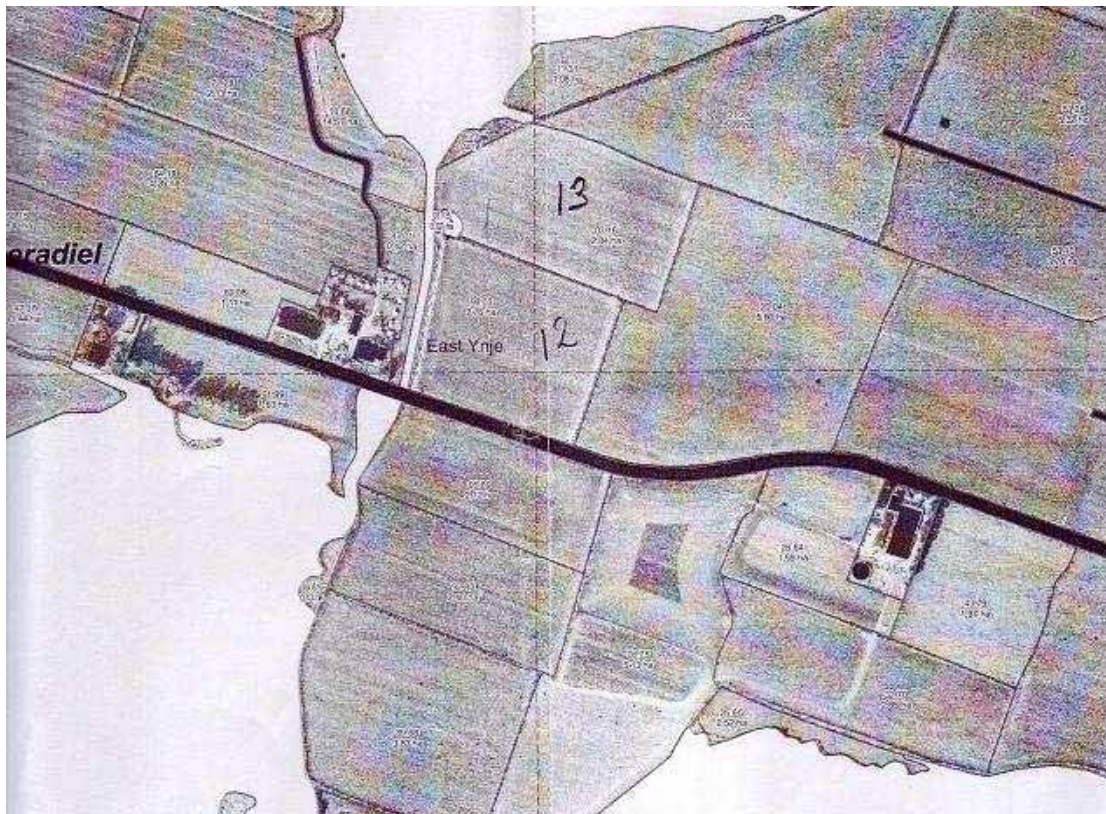
Nestenkaart Huiskavel weidevogels 2008

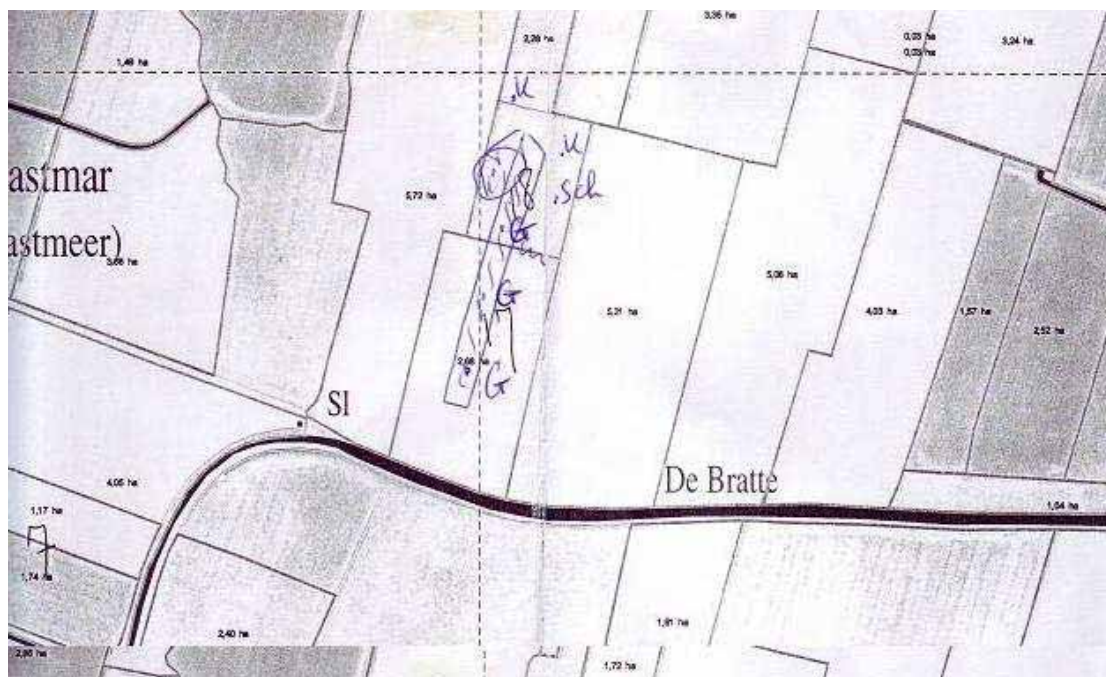
Nestenkaart Fiskersbuorren 2008

Nestenkaart 2008

Percelen 12 en 13, maasteelt mogelijk, ter stimulering van weidevogels (Kievit, Scholekster)

Nestenkaart De Bratte 2008

Durk Durksz
December 2008

Bijlage 6 Projectvoorstel “Extensiveren via intensivering” te Idzega

Weidevogel Opkrik Advies

Idzega

December 2008

Weidevogel Opkrik Advies

De weidevogelstand staat onder druk. Het aantal weidevogels is de laatste decennia gehalveerd of soms zelfs nog meer afgenomen. Op vele manieren wordt geprobeerd een halt toe te brengen aan deze neergang. Een van de manieren om samen met de grondgebruiker hieraan te werken is het Weidevogel Opkrik Advies. Samen met de grondgebruiker, veehouder of akkerbouwer, wordt een bedrijfsspecifiek plan opgesteld. Hierbij wordt gekeken naar de feitelijke situatie op het landbouwbedrijf en de landerijen die in haar gebruik zijn, maar ook naar de omgeving en omgevingsfactoren.

Doel is om samen met de grondgebruiker een plan op te stellen door een ter zake deskundige. Dit plan is zodanig opgesteld dat de maatregelen die erin genoemd worden, door de veehouder als werkbaar en uitvoerbaar worden ervaren, met als uiteindelijke doel de omgevingsfactoren voor de weidevogels te optimaliseren. De habitat voor de weidevogel wordt aantrekkelijk gemaakt om haar uit te nodigen om daar te komen broeden en haar kroost groot te brengen.

Melkveehouderijbedrijf te Idzega.

1. Bedrijfssituatie

Het melkveebedrijf ligt in de Skriezekrite “Idzega”. Het bedrijf is een van de voortrekkers in deze Skriezekrite (= Gruttokring). Het bedrijf heeft 58 hectare grond, waarvan het grootste deel aangesloten achter de boerderij ligt en 2 percelen op afstand. Er zijn 85 koeien, 30 pinken en 30 kalveren. Er wordt een quotum van 666.000 kg melk volgemolken. De Melkveehouder is een actief en enthousiast weidevogelliefhebber en lid en bestuurslid van de Skriezekrite Idzega. Het aantal weidevogels op het bedrijf. In 2008 waren er 27 Gruttonesten, 11 nesten van de kievit, 7 nesten van de tureluur, 4 nesten van de scholekster en 1 nest van de Veldleeuwerik. De weidevogelbescherming wordt tezamen met de vogelwachters en de Skriezekrite uitgevoerd. Her en der staan kleine bossages.

2. Huidig weidevogelbeheer.

De melkveehouder heeft op 8 hectare een 8 juni uitgesteld maaibeheer, 3 hectare met 1 juni strokenbeheer en 0,6 hectare plasdras op een perceel van 4 hectare. Dit perceel is vorig jaar aangepast met een kleine verhoging waardoor het water op het land kan blijven staan. Het perceel plasdras staat van 15 februari t/m 15 mei onder water.

3. Advies toekomstig weidevogelbeheer.

De perceelsakkers waar veel weidevogelnesten zijn in zijn geheel later maaien, in plaats van vluchtheuvels om de nesten heen maaien. Het is voor de rust voor de vogel beter, de predatoren maak je het minder makkelijk en bij de bewerkingen op de akkers is het eenvoudiger, je hoeft niet steeds om de nesten heen te slingeren. Het gras wat later gemaaid en geoogst kan worden, heeft een

hogere structuurwaarde in het rantsoen voor de koeien, met een iets lagere voederwaarde. Om een hoge predatiegraad voor roofvogels te voorkomen, moeten de rust- en uitzichtplaatsen verwijderd worden. De bosjes aan de perceelsranden moeten gekapt worden. De percelen 11 en 12, op de achterzijde van de huiskavel in het vroege voorjaar minder bemesten. De op deze percelen uitgespaarde bemesting kan op minder vogelrijke percelen dicht bij huis (nr. 1, 2, 3,4 en 5) gebruikt worden. De totale grasopbrengst op het bedrijf zal met deze manier van verdeling van de bemesting nauwelijks afwijken. Wel krijg je hierdoor op je bedrijf meer variatie in grasgroeisnelheid en daarmee verschillen in graslengte op dezelfde momenten. Een soort van natuurlijk mozaïekpatroon door verschil in groeisnelheid. Dat is gunstig voor de weidevogels.

4. Beheerwijzer

Het computerprogramma “Weidevogel-Beheerwijzer” is gebruikt voor de berekening van de voedertecnische en economische gevolgen van verschillende weidevogelpakketten op het bedrijf. De arbeidsopbrengst van het bedrijf is € 1563 hoger in de huidige situatie met de huidige beheermaatregelen als je dit vergelijkt met situatie wanneer er geen beheersland op het bedrijf wordt toegepast. Er is ook berekend waar het omslagpunt ligt van de maximale hoeveelheid beheersland op het bedrijf, zonder dat dit ten koste gaat van de arbeidsopbrengst. Er kan maximaal 20 hectare beheersland op het bedrijf toegepast worden, wel moeten de koeien dan 's nachts opgestald worden, omdat er te weinig grasland voor beweiding beschikbaar is. De bedrijfsopbrengst is dan slechts € 168 hoger dan geen beheersland in het bedrijfsplan. Meer beheersland biedt meer mogelijkheden voor variatie in graslengte en dus meer mogelijkheden van mozaïekbeheer op de boerderij.

Echter de hoeveelheid beheersvoer is in de maximale situatie te groot om het zonder productieverlies aan de koeien te voeren. Dit heeft tot gevolg dat er meer koeien gehouden moeten worden om het melkquotum vol te melken. Dit kan tot gevolg hebben dat de stal te klein wordt. Als dat het geval is dan zal er bijgebouwd moeten worden met alle kosten van dien. Dan daalt de arbeidsopbrengst enorm.

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

	Zonder beheer	Met beheer
Beweidingssysteem koeien ?	O4 + 3	O4 + 3
Beweidingssysteem pinken ?	Weiden	Weiden
Beweidingssysteem kalveren ?	Weiden	Weiden
Melkquotum bedrijf (kg) ?	666000	
Aantal koeien ?	85	
Vervanging veestapel (%)	25	
Grondsoort ?	Veen met kleidek (< 40 cm)	
Grondwatertrap ?	II	
Bemestingsregime grasland (%) ?	100	
Oppervlakte maisland (ha) ?	7	7
Oppervlakte beweidbaar grasland (ha) ?	40	38
Oppervlakte overig grasland (ha) ?	11	1
Oppervlakte beheersgrasland (ha)		12
Verkoopprijs beheersvoer (euro/ton)		0

Aandeel van de diverse weidevogelpakketten op het beheersgrasland	
Beheerpakket 1: Uitgestelde maaidatum tot 1 juni (%)	25
Beheerpakket 2: Uitgestelde maaidatum tot 8 juni (%)	65
Beheerpakket 3: Uitgestelde maaidatum tot 15 juni (%)	0
Beheerpakket 4: Uitgestelde maaidatum tot 23 juni (%)	0
Beheerpakket 5: Vluchtstroken in weiland (%)	0
Beheerpakket 6: Plas-dras, droog op 15 april (%)	0
Beheerpakket 7: Plas-dras, droog op 15 mei (%)	10

Invoerscherm beheerwijzer huidige situatie

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

Voedertechische en economische gevolgen van het inpassen van weidevogelpakketten op het bedrijf

Technische kengetallen ?

	Per bedrijf
N-jaargift grasland	- 2 kg/ha
Maaipcentage totaal	- 14 %
Netto opbrengst grasland	- 445 kVem/ha
Zelfvoorzieningsgraad	+ 3 %
Krachtvoeropname koeien	+ 146 kg/koe
Krachtvoeropname pinken	+ 552 kg/pink
Krachtvoeropname kalveren	+ 43 kg/kalf

Economie ?

	Per bedrijf	Per ha beheer
Opbrengst beheersvergoedingen	+ 4207 euro	+ 350.6 euro
Opbrengst verkoop ruwvoer	+ 353 euro	+ 29.5 euro
Kosten aankoop ruwvoer	0 euro	0.0 euro
Kosten aankoop krachtvoer	+ 4024 euro	+ 335.4 euro
Netto voerkosten	+ 3671 euro	+ 305.9 euro
Variabele kosten grasland	- 181 euro	- 15.1 euro
Loonwerkkosten	- 1598 euro	- 133.2 euro
Saldo (incl. loonwerk)	+ 2383 euro	+ 198.5 euro
Arbeidsopbrengst	+ 1563 euro	+ 130.2 euro

Resultaat huidige situatie t.o.v. geen beheersland

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

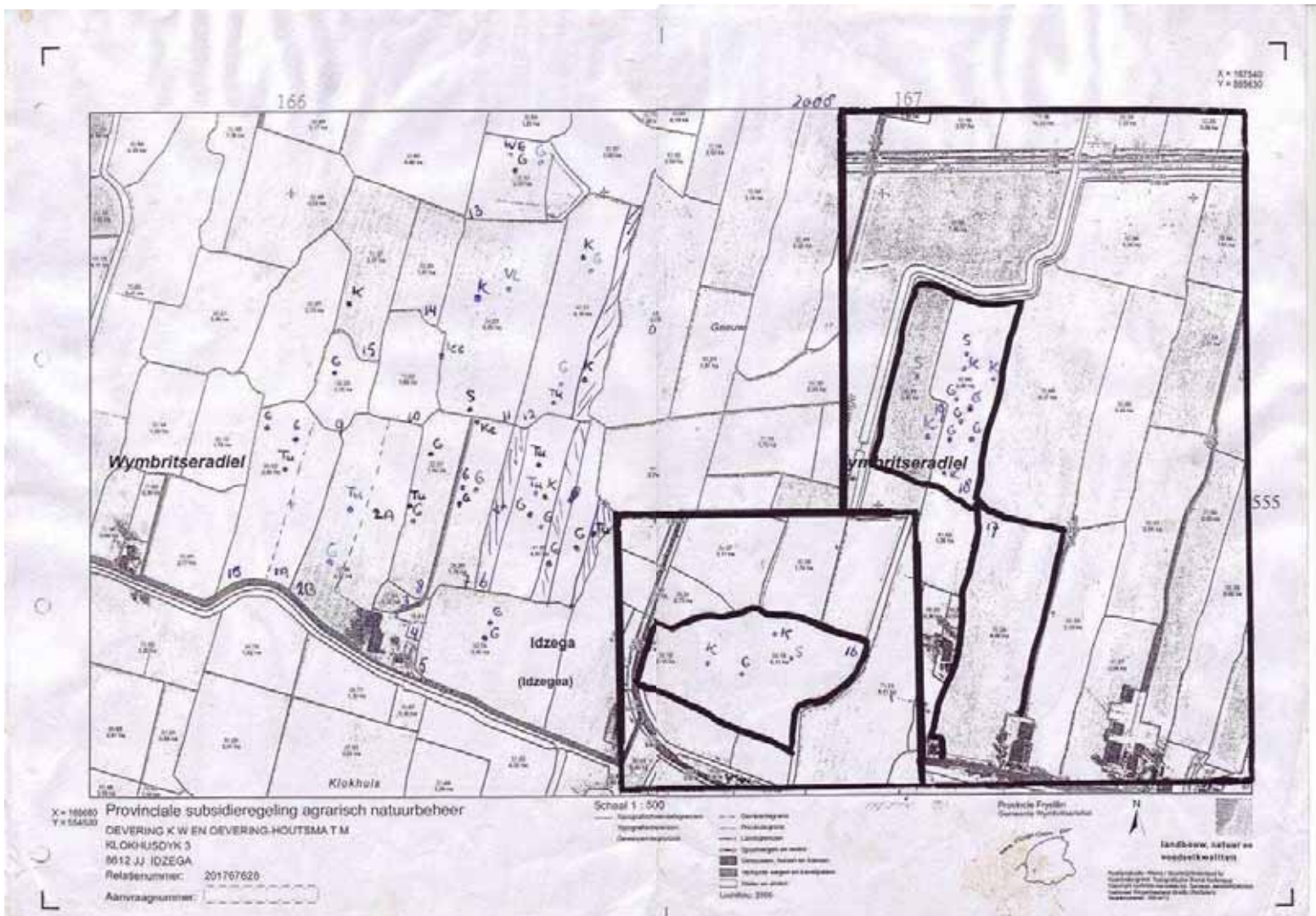
	Zonder beheer	Met beheer
Beweidingssysteem koeien ?	O4 + 3 	B4 + 5
Beweidingssysteem pinken ?	Weiden 	Weiden
Beweidingssysteem kalveren ?	Weiden 	Weiden
Melkquotum bedrijf (kg) ?	666000	
Aantal koeien ?	85	
Vervanging veestapel (%)	25	
Grondsoort ?	Veen met kleidek (< 40 cm) 	
Grondwatertrap ?	II 	
Bemestingsregime grasland (%) ?	100	
Oppervlakte maisland (ha) ?	7	7
Oppervlakte beweidbaar grasland (ha) ?	40	31
Oppervlakte overig grasland (ha) ?	11	0
Oppervlakte beheersgrasland (ha)		20
Verkoopprijs beheersvoer (euro/ton)		0
Aandeel van de diverse weidevogelpakketten op het beheersgrasland		
Beheerpakket 1: Uitgestelde maaidatum tot 1 juni (%)		25
Beheerpakket 2: Uitgestelde maaidatum tot 8 juni (%)		65
Beheerpakket 3: Uitgestelde maaidatum tot 15 juni (%)		0
Beheerpakket 4: Uitgestelde maaidatum tot 23 juni (%)		0
Beheerpakket 5: Vluchtstroken in weiland (%)		0
Beheerpakket 6: Plas-dras, droog op 15 april (%)		0
Beheerpakket 7: Plas-dras, droog op 15 mei (%)		10

Invoer met 20 hectare beheersland

Beheerwijzer 2007.02 - 7 november 2007

Voedertechische en economische gevolgen van het inpassen van weidevogelpakketten op het bedrijf		
Technische kengetallen ?		
N-jaargift grasland	Per bedrijf	
Maaipcentage totaal	- 12 kg/ha	
Netto opbrengst grasland	+ 27 %	
Zelfvoorzieningsgraad	- 386 kVem/ha	
Krachtvoeropname koeien	+ 14 %	
Krachtvoeropname pinken	+ 308 kg/kne	
Krachtvoeropname kalveren	+ 598 kg/pink	
	+ 133 kg/kalf	
Economie ?		
	Per bedrijf	Per ha beheer
Opbrengst beheersvergoedingen	+ 7004 euro	+ 350.2 euro
Opbrengst verkoop ruwvoer	+ 915 euro	+ 45.8 euro
Kosten aankoop ruwvoer	0 euro	0.0 euro
Kosten aankoop krachtvoer	+ 6469 euro	+ 323.5 euro
Netto voerkosten	+ 5554 euro	+ 277.7 euro
Variabele kosten grasland	- 861 euro	- 43.1 euro
Loonwerkkosten	+ 99 euro	+ 4.9 euro
Saldo (incl. loonwerk)	+ 2083 euro	+ 104.1 euro
Arbeidsopbrengst	+ 168 euro	+ 8.4 euro

Resultaat beheer van 20 hectare.

Nestenkaart weidevogels

Durk Durksz
December 2008

Bijlage 7 Conceptprojectvoorstel “Selectief predatorbeheer”

Op dit moment ondervindt een steeds toenemend aantal weidevogelbeheerders een afname van de effectiviteit van het weidevogelbeheer doordat na het uitkomen van de beschermde nesten, de pullen steeds vaker worden opgegeten door predatoren zoals kraaien, roeken, sperwers, buizerds en vossen. De teleurstelling van het feit dat het aanpassen van de werkzaamheden van het melkveebedrijf uiteindelijk geen nut lijkt te hebben, leidt in een aantal gevallen tot het – illegaal- bejagen van de predatoren. Deze vorm van zelfregulatie kan het imago van het weidevogelbeheer echter fors aantasten.

Eerder uitgevoerd onderzoek naar predatie van weidevogels suggereert dat de gevolgen van predatie op het aantal weidevogel aanwezig is, maar dat het uitschakelen van alle predatie niet altijd leidt tot een toename van het aantal weidevogels. De onderzoekers duiden op het belang van een multifactoriële aanpak per gebied om het verlies van weidevogels tijdens de leg- en nestfase te beperken (Teunissen et al., 2005). De, tijdens dit project, betrokken melkveehouders zijn ervan overtuigd dat de aanpak van dat onderzoek niet de juiste was. Zij zouden graag zien dat er nieuw onderzoek wordt uitgevoerd waarbij de predatoren van een zender worden voorzien en gevolgd worden. Hierdoor kan het gedrag van de predatoren van de weidevogels en hun jongen achterhaald worden.

Andere vragen die binnen een dergelijk onderzoek geadresseerd zouden kunnen worden, zijn:

- In hoeverre is er sprake van “natuurlijke” predatie in een (onnatuurlijk) voedselproductiegebied?
- in hoeverre worden predatoren door dit onnatuurlijke voedselgebied en de beschermde status van de weidevogel bevoordeeld?
- hoe is predatie door biotoopbeheer te minimaliseren?

Voor het vergroten van draagvlak voor een dergelijk onderzoek is het noodzakelijk om in gesprek te gaan met IVN, vogelbescherming, vogelwachters en vrijwilligers voor het weidevogelbeheer, natuurbeheerdersorganisaties agrarische natuurverenigingen en andere stakeholders.

Ook zou nagegaan kunnen worden welke ruimte de faunawet biedt. De resultaten van het hierboven beschreven onderzoek zou door een soort ‘vliegende brigade’ gebruikt kunnen worden voor het onderbouwen van een aanvraag voor het bejagen van predatoren in de Noordelijke provincies.

Als alternatief zou een soort handboek opgesteld kunnen worden dat afwegingskaders biedt waarmee men kan beslissen in welke situaties welke soort maatregelen gewenst zijn om predatie zoveel mogelijk te voorkomen.

Bijlage 8 Projectvoorstel “Evaluatie van beheersvergoedingen”

Betreft: Vergoedingen voor natuurbeheer van moderne melkveebedrijven in Eemland.

Opdrachtgever: Agrarische Natuurvereniging Ark & Eemland (A & E).

Probleem.

In het Eemland zijn moderne melkveebedrijven gesticht in het kader van de Ruilverkaveling. Hun huiskavel van ca 35 – 45 ha grenst in veel gevallen aan het natuurreservaat. Er komen hoge dichtheden grutto's voor. De boeren hebben een intensief melkveebedrijf en op hun huiskavel past uitgesteld maaibeheer niet of zeer beperkt. Zij ervaren de mogelijkheden van het inpassen in hun bedrijfsvoering van uitgesteld maaibeheer als moeilijk en de vergoedingen te laag.

Huidige situatie;

In Eemnes is er het project weidevogelrijk en in Baarn/Hoogland Mozaïek op maat (MOM). Een 20 tal bedrijven doet samen met natuurmonumenten mee met deze twee projecten. Op de landbouwgrond komt te weinig kuikenland voor. De resultaten grutto's zijn zeer goed.

Voor 2009 moet er een plan gemaakt worden. A & E wil vooruitlopend op het nieuwe programma beheer ervaring op doen met meer kuikenland. Ook de samenhang met het reservaatbeheer kan worden versterkt.

Deze ervaringen vormen input voor het nieuwe programma beheer.

Doelen onderzoek.

Het onderzoek wordt aangevraagd door A & E. Zij is opdrachtgever.

De resultaten worden ingebracht in de pilot projecten Weidevogelrijk en MOM. Daartoe wordt intensief samengewerkt met natuurlijk Platteland west (NPW) Jose van Miltenburg.

Er is overleg over met de provincie Utrecht, Marc Hoevenaars.

Doelen zijn:

1. versterking van de resultaten pilot projecten door de resultaten onderzoek ASG uit te werken voor 2009.
2. Inzicht in technisch aspecten in de bedrijfsvoering van weiden en voeren.
3. De ondernemers inzicht te geven in de inkomenseffecten op hun bedrijf met professioneel natuurbeheer.
4. De relatie met het gebiedsniveau inzichtelijk te maken. Het natuurbeheersplan 2010 dat door de provincie Utrecht wordt gemaakt in de komende maanden, is input voor de berekening maar ook output voor de te realiseren doelen. Wat is wel en niet duurzaam inpasbaar.
5. De resultaten te gebruiken voor een landelijke uitrol rekenregels pakketten (agrarisch)natuurbeheer. ASG is deelnemer in de TEWG, die DLG adviseert over deze rekenregels. Dit advies wordt gebruikt door het IPO bij de procedures rond het nieuwe programma beheer.

Uitvoering.

Op vier bedrijven van deelnemers de technische aspecten en inkomenseffecten van natuurbeheer inzichtelijk maken.

Daartoe worden bedrijfssimulaties gemaakt van de situatie zonder natuurbeheer, met het huidige natuurbeheer en met gewenst natuurbeheer. A & E, de 4 boeren, NPW en ASG gaan samen de concrete uitgangspunten voor de drie varianten opstellen. In januari 2009 zullen deze activiteiten worden uitgevoerd.

A & E zorgt voor goede afspraken met de 4 bedrijven en begeleiding van het onderzoek.

Aanspreekpunt is Warmelt Swart voorzitter A & E.

Vraag.

De agrarisch natuurvereniging A & E vraagt ASG om inzet voor dit project te offren.

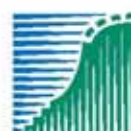
De Agrarische natuurvereniging A & E

stelsel

innovatie

ANIMAL SCIENCES GROUP
WAGENINGEN UR

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit